

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

15200/I/2010/4104295638

**NÁSTROJE HOSPODÁRSKEJ POLITIKY V PROCESE ZVYŠOVANIA
KONKURENCIESCHOPNOSTI A VÝKONNOSTI EKONOMIKY SR**

2010

Bc. Ivana Rišková

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**NÁSTROJE HOSPODÁRSKEJ POLITIKY V PROCESE
ZVYŠOVANIA KONKURENCIESCHOPNOSTI
A VÝKONNOSTI EKONOMIKY SR**

Diplomová práca

Študijný program: Hospodárska politika
Študijný odbor: 3. 3. 1. Národné hospodárstvo
Školiace pracovisko: Katedra hospodárskej politiky
Vedúci práce: Ing. Stanislava Veselovská

Bratislava, 2010

Bc. Ivana Rišková

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Ivana Rišková
Študijný program: hospodárska politika (Jednoodborové štúdium,
Inžiniersky II.st., denná forma)
Študijný odbor: 3.3.1 Národné hospodárstvo
Typ záverečnej práce: Inžinierska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Nástroje hospodárskej politiky v procese zvyšovania konkurencieschopnosti a výkonnosti ekonomiky SR.

Anotácia: Nástroje hospodárskej politiky predstavujú prostriedky, ktorými štát usiluje realizovať svoje ciele v ekonomike. Pre komplexné hodnotenie ekonomického vývoja sa využíva meranie hrubého národného dôchodku prostredníctvom analýzy makroekonomických indikátorov. Národné hospodárstvo nemôže byť konkurencieschopné na všetkých trhoch, a preto sú dôležité najmä produkty, ktoré majú konkurenčnú výhodu na zahraničných trhoch.

Vedúci: Ing. Stanislava Veselovská
Katedra: KHP NHF – Katedra hospodárskej politiky NHF
Vedúci katedry: prof. Ing. Pavol Vincúr, PhD.

Dátum zadania: 10.11.2008

Dátum schválenia: 20.11.2008

prof. Ing. Pavol Vincúr, PhD.
vedúci katedry

Č E S T N É V Y H L A S E N I E

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracoval samostatne a všetky použité zdroje som uviedol v zozname literatúry.

Bratislava, 10. 04. 2010

.....
(podpis študenta)

P O Ď A K O V A N I E

Chcela by som sa poďakovať mojej vedúcej diplomovej práce Ing. Stanislave Veselovskej za jej pedagogické usmernenie, odbornú pomoc a pripomienky na konzultáciách.

ABSTRAKT

RIŠKOVÁ, Ivana: *Nástroje hospodárskej politiky v procese zvyšovania konkurencieschopnosti a výkonnosti ekonomiky SR*. [Diplomová práca] – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra hospodárskej politiky. – Vedúci práce: Ing. Stanislava Veselovská, – Bratislava: NHF EU, 2010, 78 s.

V dnešnom globálnom hospodárskom usporiadaní nastávajú významné zmeny, na ktoré vplyva nielen vznik finančnej a hospodárskej krízy, ale takisto i opatrenia prijímané na jej minimalizáciu. Prijatím rôznych opatrení sa politická scéna snaží vytvoriť podmienky pre rast výkonnosti a priaznivé prostredie pre konkurencieschopnosť ekonomiky. Vývoj za posledných päťdesiat rokov naznačuje, že medzinárodný obchod bol hnacím motorom ekonomického rastu krajín a tempo rastu objemu obchodu predstihlo tempo rastu svetového HDP. Konkurencieschopnosť je dôležitá pre udržanie rastu produktivity a zvyšovanie životnej úrovne hlavne v malých otvorených ekonomikách, ktoré sú založené na medzinárodnom obchode a sú vo veľkej miere závislé na priamych zahraničných investíciách.

Práve problematika nástrojov hospodárskej politiky v procese zvyšovania konkurencieschopnosti a výkonnosti ekonomiky SR je hlavným cieľom záverečnej práce. Práca je rozdelená do 5 kapitol, obsahuje 7 grafov a 9 tabuliek. Prvá kapitola sa zaoberá teoretickým vymedzením nástrojov hospodárskej politiky. Druhá a tretia kapitola je venovaná cieľu a metodike diplomovej práce. Štvrtá kapitola zachytáva nielen vývoj daní v posledných troch volebných obdobiach, ale takisto aj prijatie daňovej reformy v roku 2003 a poskytovanie štátnej pomoci a investičných stimulov. Poslednú kapitolu považujeme za najdôležitejšiu kapitolu záverečnej práce, pretože poskytuje výsledky, ku ktorým sme dospeli na základe analýzy výkonnosti a konkurencieschopnosti ekonomiky SR. Ku záverom danej problematiky sme prišli na základe merania výkonnosti pomocou HDP a hodnotenia konkurencieschopnosti pomocou zvolených indexov.

Kľúčové slová: nástroje hospodárskej politiky, výkonnosť ekonomiky, HDP, konkurencieschopnosť, indexy konkurencieschopnosti

ABSTRACT

RIŠKOVÁ, Ivana: Instruments of economic policy in the process of increasing the competitiveness and performance of SR economy. [Diploma thesis] – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economic Policy. - Supervisor of the thesis: Ing.Stanislava Veselovská, – Bratislava: NHF EU, 2010, 78 p.

In today's global economic arrangement occur significant changes, which are affected not only by the emergence of the economic crisis, but also the measures taken to minimize it. The politicians are trying to create the conditions for growth of performance and a favorable environment for economic competitiveness by adoption of various measures. Developments over the past fifty years suggests that international trade has been the engine of economic growth and growth rates of trade volume surpassed the growth rate of world GDP. Competitiveness is important for maintaining productivity growth and raising living standards especially in small open economies, which are based on international trade and are largely dependent on foreign direct investment.

Issue of economic policy instruments in the process of increasing competitiveness and economic performance of the SR is the main objective of the thesis. The work is divided into 5 chapters and includes charts 7 charts and 9 tables. The first chapter deals with the theoretical definition of economic policy instruments. The second and third chapter is concentrate on the objective and methodology of the thesis. The fourth chapter describes the development of taxes not only in the last three election periods, as well as the adoption of tax reform in 2003 and provide aid and investment incentives. The last chapter is considered the most important chapter of the thesis. It includes results of which the analysis of performance and competitiveness of the economy of Slovakia. The conclusion condusion of the issues is based on performance measurement of GDP and evaluation of the competitiveness of GDP by the selected indices.

Key words: instruments of economic policy, economic performance, GDP, competitiveness, index of competitiveness

OBSAH

ÚVOD.....	9
1. VYMEDZENIE HOSPODÁRSKEJ POLITIKY A JEJ NÁSTROJE.....	11
1.1. Hospodárska politika.....	11
1.2. Inštitucionálne prostredie hospodárskej politiky	11
1.3. Nositelia hospodárskej politiky.....	14
1.4. Nástroje hospodárskej politiky.....	16
1.4.1. Monetárna politika.....	19
1.4.2. Rozpočtová politika	20
1.4.3. Dôchodková politika.....	21
1.4.4. Zahranično – obchodná politika	23
2. CIEĽ PRÁCE.....	25
3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA.....	25
4. CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO NÁSTROJA HP A JEHO ZHODNOTENIE V JEDNOTLIVÝCH VOLEBNÝCH OBDOBIACH	27
4.1. Volebné obdobie 1998 – 2002	27
4.2. Volebné obdobie 2002- 2006	30
4.2.1. Daňová reforma	31
4.3. Volebné obdobie 2006- 2010	35
4.4. Daňové prázdniny a investičné stimuly	39
5. HODNOTENIE KONKURENCIESCHOPNOSTI A VÝKONNOSTI EKONOMIKY SR.....	48
5.1. Výkonnosť ekonomiky.....	48
5.2. Meranie výkonnosti ekonomiky.....	49
5.2.1. Hrubý domáci produkt	49
5.2.2. Hrubý národný produkt.....	58
5.2.3. Čistý domáci produkt.....	58
5.2.4. Čistý národný produkt	59
5.3. Alternatívne ukazovatele merania výkonnosti ekonomiky	59
5.4. Konkurencieschopnosť.....	61
5.5. Indexy konkurencieschopnosti.....	64
5.5.1. Index globálnej konkurencieschopnosti.....	64
5.5.2. Index rastu konkurencieschopnosti.....	67
5.5.3. Index konkurencieschopnosti podniku	68
5.5.4. Index čiastkovej konkurencieschopnosti	70
5.5.5. Ďalšie indexy konkurencieschopnosti krajín	71
ZÁVER	73

BIOBLOGRAFICKÉ ODKAZY	75
-----------------------------	----

ÚVOD

Nástroje hospodárskej politiky predstavujú prostriedky, na základe ktorých nositeľ hospodárskej politiky vykonáva rozhodnutia tak, aby dosiahol vytýčené ciele. Za základné ciele sa považujú ekonomický rast, cenová stabilita, vysoká zamestnanosť a vonkajšia rovnováha.

Jedným z hlavných nástrojov hospodárskej politiky je štátny rozpočet. Na zabezpečenie daňových príjmov do štátnej pokladnice je dôležité správne nastavenie výšky zdanenia, ale hlavne zvoliť vhodnú kombináciu jednotlivých daní a nástrojov, teda štruktúru daní.

Hľadanie možností rastu výkonnosti a konkurencieschopnosti naráža na veľké množstvo problémov, ktoré je potrebné riešiť nielen v teoretickej rovine ale najmä v reálnej každodennej praxi. Vývoj za posledných päťdesiat rokov naznačuje, že medzinárodný obchod bol hnacím motorom ekonomického rastu krajín a tempo rastu objemu obchodu predstihlo tempo rastu svetového HDP. Proexportne orientovaná rozvojová stratégia je kľúčovým faktorom pre dosiahnutie trvalého ekonomického rastu potrebného pre zvýšenie životného štandardu.

Súčasnú dobu sa nesie v znamení neustálych zmien, tak ekonomických ako aj sociálnych. Pod vplyvom týchto zmien očakávame objavovanie a aplikovanie nových technológií, zavádzanie nových inovácií, ktoré sa uskutočňujú pod vplyvom prílevu zahraničného kapitálu pre krajinu. Miera atraktivity krajiny pre zahraničných investorov je podmienená nielen makroekonomickou stabilitou a ekonomickou výkonnosťou, ale i stabilitou politického prostredia a kvalitou právneho rámca – inštitucionálna kvalita, ktorá sa zároveň chápe ako jeden z kvalitatívnych zdrojov konkurencieschopnosti krajiny či regiónu, ale i ako determinant ovplyvňujúci kvalitu podnikateľského prostredia.

V súvislosti so súčasnou finančnou a ekonomickou krízou sa čoraz častejšie poukazuje na jej negatívny vplyv na integráciu svetovej ekonomiky. Rozsah medzinárodného obchodu klesá a nedôvera prichádzajúca s krízou obmedzuje pohyb medzinárodného kapitálu. Slovensko je vďaka nízkej zadlženosti obyvateľstva, stabilnému makroekonomickému prostrediu a vstupu do eurozóny vnímané ako jedna

z najmenej rizikových krajín v regióne. Slovenská ekonomika zaostáva v ekonomickej výkonnosti a technologickej vyspelosti za západnými krajinami, náš rozdiel sa znižuje len nepatrným tempom. Ekonomika je obmedzovaná hlavne fungovaním trhu a prílišnými regulačnými pôsobeniami vlády.

Cieľom diplomovej práce je nielen poukázať na jednotlivé nástroje hospodárskej politiky, ale taktiež vybrať a zhodnotiť nástroje v posledných troch volebných obdobiach, ktoré najviac prispeli k zvyšovaniu výkonnosti ekonomiky. Takisto charakteristika výkonnosti a konkurencieschopnosti ekonomiky, čo dopomáha k ich zvyšovaniu, meraniu či hodnoteniu.

Diplomová práca je rozdelená do piatich kapitol. Úvodná kapitola teoreticky vymedzuje nástroje hospodárskej politiky. Osobitne sa venujeme každej vybranej politike a jej nástrojom. Vzhľadom na ďalšie potreby sa v diplomovej práci venujeme vplyvu nástrojov na zvyšovanie konkurencieschopnosti a výkonnosti ekonomiky.

Druhá a tretia kapitola sa venuje cieľu a metodike predkladanej práce. Čím poukazuje aké metódy sa použili pri skúmaní vybraného problému.

Štvrtá kapitola je zameraná na rozpočtovú politiku, keďže jej hlavným nástrojom je štátny rozpočet – finančná bilancia ekonomiky. Štátny rozpočet je nástroj štátu na zasahovanie do ekonomiky, a to na základe daní, ktoré tvoria hlavnú časť jej príjmov.

Posledná kapitola je venovaná vývoju ekonomiky Slovenska. Je rozdelená do niekoľkých podkapitol, ktoré sa osobitne zameriavajú na výkonnosť ekonomiky a jej meraniu pomocou hlavného indikátora a to hrubého domáceho produktu, a takisto konkurencieschopnosti a jej hodnotenia na základe vybraných indexov.

1. VYMEDZENIE HOSPODÁRSKEJ POLITIKY A JEJ NÁSTROJE

1.1. Hospodárska politika

Hospodársku politiku môžeme chápať dvojakými spôsobmi. Ako praktickú aktivitu vlády a ostatných nositeľov hospodárskej politiky, ktorí sa snažia dosiahnuť konkrétne hospodárske a spoločenské ciele, a tiež ako sústavu teoretických i praktických poznatkov o spôsoboch budovania a fungovania hospodársko-politického systému. Teoretická hospodárska politika je zameraná na analýzu prebiehajúcich javov, po ktorých nasledujú návrhy opatrení na riešenie týchto javov pomocou konkrétnych nástrojov hospodárskej politiky. O tom, aký nástroj sa musí použiť a za akým účelom rozhoduje teoretické zázemie, z ktorého vláda (štát) čerpá. Všeobecne môžeme vymedziť hospodársku politiku ako samostatný prístup štátu k svojej krajine.

1.2. Inštitucionálne prostredie hospodárskej politiky

Hospodárska politika nie je realizovaná vo vákuu, v danom internom priestore, ale vždy v konkrétnych podmienkach tej ktorej krajiny. Je zrejmé, že tieto podmienky sa medzi jednotlivými krajinami od seba líšia, táto odlišnosť je daná tradíciami, náboženským vnímaním, sociálnym cítením, prevažujúcimi zvyklosťami, kultúrou, historickým vývojom, skúsenosťami, konvenciami a pod.

Okrem toho hospodársku ponuku v každej krajine bude ovplyvňovať aj určitá sústava inštitucionálnych podmienok, pritom samostatné prvky sústavy môžu mať v jednotlivých krajinách rôznu váhu. Túto sústavu tvorí predovšetkým:

- hospodársky systém (typ usporiadania ekonomiky)
- politický systém (politické strany a politické sily)
- byrokracia
- veľké sociálne skupiny
- nadnárodné a medzinárodné organizácie.¹

¹ KASAN, J.- Žák, M. 1991.: Hospodárska politika, 1. Vyd. Praha: Aleko, 1991, 12 s. ISBN 80- 85341-18-2

Hospodársky systém

V každej reálnej ekonomike existujú milióny anonymných a navzájom sa nepoznajúcich ekonomických subjektov, ktoré sú medzi sebou istým spôsobom previazané. Ak máme na mysli celú sieť väzieb medzi nimi, potom hovoríme o koordinačnom systéme.

V demokratickom štáte vytvára najlepšie podmienky pre optimálnu voľbu cieľov jednotlivých subjektov a efektívne využitých prostriedkov trhovo cenový koordinačný systém. Jeho podstatou je známa klauzula vzťah dopyt – cena - ponuka, kedy rast ponuky po určitom druhu tovaru alebo služby vedie k rastu jeho ceny, čo výrobcovi prináša vyšší zisk. Výrobca tohto tovaru sa stáva atraktívnou a priláka ďalších producentov daného tovaru alebo služby. Takto dochádza k rastu ponuky. Tento systém pokračuje až do bodu, kedy sa dopyt a ponuka vyrovnajú. Trhový systém predstavuje ekonomickú sústavu s decentralizovaným rozhodovaním veľkého počtu trhových subjektov, ktoré koordinuje ekonomické činnosti prostredníctvom ponuky, dopytu a trhovej ceny.

Organizačno príkazový koordinačný mechanizmus je založený na existencii organizácií, pričom organizácia je chápaná ako sústava vedome koordinovaných činností a síl dvoch a viac osôb. Jednotliví členovia organizácie sa poznajú a vedome do nej vstupujú za účelom naplnenia konkrétneho dopredu určeného cieľa. Aby tento cieľ bol dosiahnutý, je potrebné, aby sa dodržiavali určité pravidlá hry.

Politický systém

Hospodársku politiku nemôžeme vytvárať bez všeobecnej politiky. Nositelia politických názorov sú politické strany, pričom jednotlivé strany sa od seba líšia svojím hospodársko – politickým programom a deklarováním cieľov, ktoré chcú dosiahnuť. Zjednotiť tieto často protikladné záujmy a ciele znamená nájsť a používať určitý mechanizmus kolektívneho rozhodovania. Táto úloha plní verejné voľby, ktoré sú základnou podmienkou pre fungovanie systému politickej demokracie. Slobodné, tajné a rovné voľby zaručujú rovnaké možnosti slobodného rozhodovania pre všetkých.²

Mechanizmus politickej demokracie má mnoho spoločného s trhovým mechanizmom. Zatiaľ čo, v trhovom mechanizme prejavujú spotrebitelia svoje preferencie nákupom určitého tovaru alebo služby, čím vyslovujú podporu konkrétnemu

² KASAN, J.- Žák, M. 1991.: Hospodárska politika, 1. Vyd. Praha: Aleko, 1991, 14 s. ISBN 80- 85341-18-2

producentovi a firmám, v mechanizme politickej demokracie prejavujú voliči svoje preferencie hlasovaním, čo predstavuje v istom slova zmysle dôveru, ktorú dávajú konkrétnym politickým stranám a ich programom. Tak isto ako firmy zvyšujú svoj obrát a maximalizujú svoje zisky, usilujú sa i politické strany o maximalizáciu získaných hlasov. Na „ politickom trhu“ súťažia jednotlivé strany o priazeň voličov a to tak, že voličom predkladajú svoje hospodársko – politické programy, prostredníctvom ktorých chcú dosiahnuť čo najväčšiu podporu (a získať čo najvyšší počet voličských hlasov).

Systém politickej demokracie , spočíva v tom, že demokratickým spôsobom sa usiluje o zdokonalenie fungovania národného hospodárstva. Je zrejmé , že tento systém má mnoho predností- odráža prania väčšiny, čo sa prejavuje vo výsledku volieb, v jeho rámci dochádza k urovneniu konfliktov medzi politickými subjektami a k posilneniu istoty jednotlivých subjektov, systém politickej demokracie môže takisto usmerňovať kolízie záujmu rozhodnutia väčšiny. Okrem toho má aj niektoré nedostatky. Prvý nedostatok vyplýva z toho, že ani demokratické voľby, založené na princípe väčšiny, nemôže zabezpečiť jednotu, že v spoločnosti bude dosiahnutý potrebný spoločenský záujem.

Druhý nedostatok je spojený so situáciou po voľbách, ak nezíska parlamentnú väčšinu jedna strana, ale vo voľbách ich uspeje viac, je potrebné z úspešných politických strán, ktoré majú blízke hospodársko - politické programy, vytvoriť koalíčnú vládu. Koalícia bude fungovať len za predpokladov ústupkov a kompromisov zo strany jednotlivých politických aktérov. A tak môže nastať situácia, kedy budú na základe „ výmeny hlasov presadzovaný len partikulárne návrhy, ktoré vôbec nebudú znamenať zdokonalenie hospodárskeho systému, ale len splnenie záujmov a cieľov určitej skupiny politických subjektov, ktoré väčšina vôbec nepodporovala. Ďalší nedostatok vyplýva zo samotnej štruktúry spoločnosti, ktorá je silne heterogénna. Existujú rôzne skupiny obyvateľov, hoci malé svojim rozsahom, majú v spoločnosti veľký vplyv vďaka svojej schopnosti sa organizovať (rôzne nátlakové a lobbistické skupiny) a využívajú to k presadzovaniu svojich cieľom a záujmov. Iné podstatne početnejšie skupiny , túto schopnosť nemajú, a v podstate nemôžu žiadnym spôsobom ovplyvňovať dianie v spoločnosti vo svoj prospech (ženy, mládež, spotrebiteľia a pod.).

1.3. Nositelia hospodárskej politiky

Za nositeľov hospodárskej politiky považujeme tie subjekty, ktoré sa podieľajú na formulovaní hospodárskej politiky, na jej realizácii a kontrole. V doterajšom historickom vývoji sa sformoval určitý súbor inštitúcií, ktoré plnia úlohy hospodárskej politiky a sú tvorcami hospodárskej politiky štátu. Dominantným subjektom hospodárskej politiky, či už sa prikloníme skôr k liberálnemu, alebo viac k intervencionistickému modelu v meradle národného hospodárstva, je jednoznačne štát.

Nositelia hospodárskej politiky, ktorí majú možnosť rozhodovať:

- ❖ na nadnárodnej úrovni - Medzinárodný menový fond, Svetová banka, WTO, OSN, Medzinárodná organizácia a pod.
- ❖ na národnej úrovni – sa nachádzajú takí nositelia, ktorí zodpovedajú štandardnej klasickej štruktúry rozdelenia moci na:
 - Zákonodarnú, ktorú reprezentuje parlament
 - Výkonnú, ktorú reprezentuje vláda
 - Súdnu, ktorá v hospodárskej politike vystupuje aktívne v rozhodovaní v protimonopolných zákonoch.³

K nositeľom na národnej úrovni zaraďujeme aj Protimonopolný úrad, NBS a pod.

- ❖ na úrovni podniku - veľké podniky, odbory, zamestnávateľské zväzy, združenia, lobistické skupiny, neziskové organizácie.

Aj keď formálne nepatria do štruktúry subjektov hospodárskej politiky, svojim masmediálnym či iným nepriamym vplyvom pomerne významne viac či menej sprostredkovane zasahujú do realizácie hospodárskej politiky. Do tejto skupiny môžeme zaradiť tiež záujmové zväzy prevažne súkromno - právnej povahy.

Záujmové skupiny združujú ľudí so spoločnými záujmami, ktoré sledujú vlastný , spoločný záujem a je nepodstatné či organizovane alebo neorganizovane.

Záujmové skupiny delíme na:

Profesné - ktoré vznikajú na základe spoločenského záujmu daného rovnakým alebo podobným povoláním

³ Vincúr, P.2007: *Teória a prax hospodárskej politiky*, Bratislava: SPRINT, 4.vydanie,38 s., 2007 ISBN 978-80-89085-80-4

Občianske – ktorých záujem nie je spojený s profesiou a ktoré majú väčšinou ciele morálne alebo ideologické.

Medzi najznámejšie a najvýznamnejšie záujmové skupiny bez ohľadu na rozdelenie môžeme zaradiť:

- odborové zväzy a samostatné odborové organizácie
- dôchodcov
- ženské, mládežnícke a detské organizácie
- združenia pestovateľov, chovateľov, športové kluby a zväzy
- organizácie zdravotne postihnutých, veteránov, ochrancov prírody
- zväzy podnikateľov
- profesné zväzy, komory, tovarištvá, cechy alebo asociácia
- cirkvi.⁴

Záujmové skupiny pôsobia hlavne pri prezentácii záujmov svojich členov, podporovanie politických strán, šírenie cielených informácií organizovanie násilných akcií a pod.

Lobisti sú platenými členmi záujmových skupín, ktorí reprezentujú túto skupinu pred vládou.⁵ Lobisti neustále hája svoje zábery, sú nasýtení informáciami, pomocou ktorých sa snažia silou mocou pre sadiť svoje záujmy (priame lobovanie). Za celoplošné lobovanie považujeme činnosť, do ktorej sa zapájajú nielen členovia ale aj sympatizanti. Neziskové organizácie sú výsledkom iniciatív a sú súčasťou trhovej ekonomiky. Väčšinou takéto iniciatívy sa riešia, ak vláda zlyháva, a preto sú riešené práve dobrovoľnými, iniciatívnymi akciami založenými na spontánne vznikajúcich aktivitách občanov všade tam, kde to občania považujú za potrebné.

Iná možnosť členenia nositeľov hospodárskej politiky podľa ich podielu na hospodársko – politickom rozhodovaní. Sú to tieto dve skupiny:

- ✓ nositelia hospodársko – politického rozhodovania – zaraďujeme tu inštitúcie a osoby, ktoré majú právomoc rozhodovanie prijímať, vykonávať a presadzovať,

⁴ Vincúr, P.2007: *Teória a prax hospodárskej politiky*, Bratislava: SPRINT, 4.vydanie,39 s., 2007 ISBN 978-80-89085-80-4

⁵ Vincúr, P.2007: *Teória a prax hospodárskej politiky*, Bratislava: SPRINT, 4.vydanie,39 s., 2007 ISBN 978-80-89085-80-4

táto právomoc je im dávaná zo zákona. K hlavným nositeľom tejto skupiny vláda, parlament a centrálna banka

- ✓ nositelia hospodársko – politického vplyvu – patria tu inštitúcie a osoby, ktoré majú možnosť hospodársko - politické rozhodovanie ovplyvňovať, ale nemajú rozhodovacie a výkonné právomoci. Patria sem veľké podniky, odbory, politické strany a pod.⁶

1.4. Nástroje hospodárskej politiky

Nástroje hospodárskej politiky predstavujú prostriedky, ktorými štát sa usiluje realizovať svoje ciele v ekonomike. V hospodárskej politike vždy stojí otázka, akými nástrojmi dosiahnuť splnenie stanovených cieľov. Splnenie určitých cieľov je možné realizovať v daných podmienkach len určitými nástrojmi. Použitie nástrojov pre realizáciu cieľov môže mať želateľné ale aj neželateľné efekty. Jednotlivé nástroje hospodárskej politiky môžu využívať rôzne prostriedky ale s rozdielnou hodnotou. Existuje nespočetné množstvo nástrojov, väčší než počet cieľov. Ciele a nástroje nie sú navzájom závislé.

Prioritné ciele hospodárskej politiky sú jednoznačne určené. Patrí sem požadované tempo ekonomického rast, plná zamestnanosť, stabilita cenovej hladiny a rovnovážny vývoj platobnej bilancie. Poradie cieľov sa mení v čase a v priestore, v závislosti na fáze ekonomického cyklu.

Druhotné ciele, spolu s nástrojmi hospodárskej politiky umožňujú realizáciu prvotných cieľov pomocou racionálnej alokácie výrobných činiteľov, uspokojovania kolektívnych potrieb, prerozdelenia dôchodkov, podpory regionálneho rozvoja, populačnej politiky, ale aj ochranných opatrení, pokiaľ tieto opatrenia sú potrebné. Pritom dopady krátkodobých opatrení sa prejavujú aj v dlhodobom období.

Používané nástroje hospodárskej politiky sú zamerané na realizáciu cieľov, zmenu správania sa subjektov trhu, systémové a inštitucionálne zmeny: finančná politika sleduje vybilancovanie príjmov a výdavkov štátu s cieľom dosiahnuť vyrovnaný štátny rozpočet, fiškálna politika je zameraná na dosiahnutie požadovaného tempa ekonomického rastu a plnej zamestnanosti a menová politika pôsobí na masu

⁶ Kasan, J.- Žák, M. 1991.: Hospodárska politika, 1. Vyd. Praha: Aleko, 1991, 19 s. ISBN 80- 85341-18-2

a rýchlosť obehu peňazí a tým aj na ostatné peňažné veličiny s cieľom vplývať na vývoj ekonomiky.

Nástroje sa hodnotia podľa toho, aký skutočný efekt ich použitím sa dosiahne. Rôzne nástroje môžu vyžívať rovnaké prostriedky, ale s rozdielnou hodnotou.

Za nástroje hospodárskej politiky označujeme prostriedky, ktoré má štát pod svojou kontrolou, a ktoré používa k dosiahnutiu vytýčených cieľov. V celku môžeme nástroje členiť z nasledujúcich hľadísk.

Podľa úrovne pôsobenia:

- makroekonomické
- mikroekonomické

Podľa oblasti pôsobenia:

- peňažné
- fiškálne

Podľa spôsobu ovplyvňovania:

- globálne
- selektívne⁷

Podľa pôsobenia na vývoj vzťahu medzi účastníkmi trhu na nástroje

- bežné (kvantitatívne)
- systémové (kvalitatívne)

K *bežným nástrojom* priradujeme také, ktorých povaha nemení organizáciu ekonomického systému. Využívajú len kvantitatívnu zmenu vlastných parametrov, ktoré sú dôležité pre aktivitu ekonomických subjektov. Účinnosť bežných nástrojov a ich alternatív sa dá odhadnúť a efekt kvantifikovať. U týchto nástrojov môžeme pomerne presne odhadnúť dôsledky vykonaných zmien a na základe toho zostaviť krátkodobú prognózu hospodársko – politického vývoja.

Systémové nástroje sú kvalitatívnej povahy, ktoré menia spôsob chovania ekonomických subjektov. Aplikácia týchto nástrojov vyvoláva zložité zmeny v systéme, spôsob koordinácie ekonomických aktivít. Predvídateľnosť ich dopadov do ekonomiky

⁷ Vincúr, P. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*, Bratislava: SPRINT 4.vydanie, 2007, 41 s. ISBN 978-80-89085-80-4

je v podstate nemožná, zásahy do koordinácie hospodárskeho systému sú natoľko komplikované, že ich dôsledky môžeme len veľmi ťažko predvídať.⁸

Podľa charakteru vplyvu

- priame
- nepriame

Priame nástroje sú také, ktoré vedú ekonomické subjekty k tomu, aby podľa rozhodnutia centrálného orgánu upravovali svoje rozhodnutia. Nerešpektovanie týchto rozhodnutí je spojené s uplatnením adekvátnych sankcií vyplývajúce z príslušných legislatívnych noriem.

K priamym nástrojom patria:

- protimonopolná politika zameraná na ochranu ekonomickej súťaže
- protikartelové zákonodarstvo
- zákaz diskriminácie
- odbúranie existujúcich zábran importu a exportu
- stanovenie kvót vo vývoze a dovoze
- limitovanie rozsahu investičného úveru
- kontrolné opatrenia a pod.

Nepriame nástroje predstavujú celú sústavu ekonomických nástrojov, ktoré využíva centrum pre realizáciu zámerov hospodárskej politiky tvoria celé súbory nástrojov, ktoré možno rozdeliť do nasledujúcich relatívne komplexných celkov. Pôsobia vo vnútri ekonomických procesov, preto ovplyvňujú priamu podstatu týchto procesov. Z toho vyplýva ich široké využitie a vysoké nasadenie.

K nepriamym nástrojom patria čiastkové politiky:

- monetárna politika
- rozpočtová (fiškálna) politika
- príjmová a dôchodková politika
- zahranično-obchodná a menová politika⁹

⁸ Baránik, M. 1992. *Hospodárska politika a jej nástroje*. Bratislava: SLOV - AIRu, 1992. 3s.

⁹ Baránik, M. 1992. *Hospodárska politika a jej nástroje*. Bratislava: SLOV - AIRu, 1992. 4s.

1.4.1. Monetárna politika

Monetárna politika ako významný nástroj hospodárskej politiky patrí k peňažným stimulátorom ekonomického rastu. Za pomoci peňažnej masy sa usmerňuje chod ekonomiky ako v krátkodobom horizonte tak i v dlhodobom.

Začiatok menovej politiky je spojené so začatím fungovania centrálnych emisných bánk. Vláda, centrálna banka a iné menové inštitúcie ovplyvňuje množstvo peňažnej masy v obehu. Centrálna banka používa také nástroje, na základe ktorých môžeme dosiahnuť ciele menovej politiky. Centrálna banka však môže pri používaní menovej politiky sledovať i ďalšie ciele a tým podporovať hospodársku politiku vlády vedúcu k udržateľnému ekonomickému rastu. Bankový systém pôsobí na hospodárstvo menovou a kapitálovou politikou, kurzami akcií, úvermi a úrokovými sadzbami. Ďalej zabezpečuje platobný styk, rozvoj obchodu s cennými papiermi, poskytuje služby vo vkladovom a podnikateľskom poradenstve a pod.

Finančný trh plní celý rad ďalších funkcií, ktoré sú orientované na reálnu tvorbu cien. Ceny vystupujú v hospodárstve, ako zdroj informácií o využiteľnosti peňazí, kapitálu a devíz. Okrem toho sa stará o konkrétny obchod s cennými papiermi a tým aj kontrolórom činnosti podnikov a rozsahu ich disponibilných zdrojov.

Bankový systém v každom štáte má inú podobu. Vcelku sa člení na dva stupne:

- emisnú (ceduľovú) banku
- komerčné, úverové, investičné, hypotečné a iné druhy bánk, ktoré označujeme spoločným názvom obchodné banky.

Nástroje monetárnej politiky podľa spôsobu pôsobenia:

- priame (administratívne)
- nepriame (trhové)

Priame nástroje monetárnej politike zasahujú bezprostredne do rozhodovania obchodných bánk. Ide o administratívnu regulačnú činnosť týchto bánk, ktoré sa pochopiteľne týmto zásahom bránia a snažia sa obísť. Preto sú nazývané *direktívne* alebo *administratívne nástroje*. Tieto nástroje používa centrálna banka väčšinou na prechodnú dobu, a to vtedy, ak dochádza v danej banke k ohrozeniu ďalšej existencie. Hlavnou prednosťou týchto nástrojov je, že sa im musí banka podriaďovať a že ich

môžeme využiť selektívne. V súčasnosti sú tieto nástroje používané len okrajovo, a to len ako doplnok globálnej menovej regulácie.

Medzi priame nástroje monetárnej politiky sa zaraďujú pravidlá likvidity, úverové kontingenty, povinné vklady, odporúčania, výzvy a dohody.

Nepriame nástroje sú charakteristické svojim plošným pôsobením na celý bankový systém. Ich použitím sa nenarušuje trhové prostredie, preto ich voláme aj trhové nástroje. Hlavnou nevýhodou v porovnaní s priamymi nástrojmi je ich účinnosť. Medzi nepriame nástroje menovej politiky patria diskontná sadzba, povinné minimálne rezervy, operácie na voľnom trhu, reeskont zmeniek, lombard cenných papierov, konverzie a swapy, intervencie devízového kurzu.

1.4.2. Rozpočtová politika

Rozpočtová politika je pokladaná za jednu z rozhodujúcich vládnych aktivít pre stabilizáciu ekonomického vývoja. Úlohou rozpočtovej politiky je prerozdelenie finančných prostriedkov, tým aj zmena ich použitia. Rozpočtové vzťahy využíva štát k regulácii ekonomiky.

Dôležitým nástrojom regulácie ekonomiky je štátny rozpočet. Štátny rozpočet je centralizovaný peňažný fond, ktorý má formu bilancie (príjmy a výdavky). Príjmy štátneho rozpočtu sa tvoria hlavne z výberu daní. Dane sú štátom určené povinné platby, ktoré daňové subjekty musia zaplatiť štátu v stanovenej výške. Popri daniach sú príjmami štátneho rozpočtu clá, administratívne a iné poplatky, prijaté úroky z úverov či vkladov a iné nedaňové príjmy. Osobitný charakter majú prijaté granty a transfery (napr. z rozpočtu Európskej únie).

Prostredníctvom výdavkov štátneho rozpočtu štát zabezpečuje plnenie svojich základných funkcií na úseku štátnej správy, obrany a bezpečnosti štátu, zabezpečuje potreby obyvateľstva poskytovaním služieb v školstve, zdravotníctve, kultúre, zabezpečuje občanov na dôchodku, v prípade nezamestnanosti atď. výdavky štátneho rozpočtu sa najčastejšie členia na výdavky podľa jednotlivých rezortov, pričom podrobne členia na rezorty nevýrobnej sféry: školstvo, zdravotníctvo, kultúra, obrana, bezpečnosť, sociálne veci a pod. uplatňuje sa tiež územný princíp členenia výdavkov, ktorý znamená smerovanie výdavkov do príslušných regiónov prostredníctvom dotácií.

Štát na dosiahnutie stability v ekonomike môže využívať progresivitu zdanenia. Ak má záujem spomaliť podnikateľské aktivity výrobcov, zdaňuje zisk progresívnejšie, v dôsledku čoho výrobcom zostáva menej prostriedkov na investičnú činnosť. Ak má štát záujem zvyšovať podnikateľské aktivity, celkovú výrobu, a zamestnanosť potom zdanenie znižuje. Podobne môže štát regulovať zdanenie obyvateľstva, čím vlastne reguluje kúpyschopný dopyt po spotrebných tovaroch.

Rozpočtová politika využíva dva druhy nástrojov a to:

- zabudované stabilizátory
- zámerné opatrenia.

Zabudované stabilizátory predstavujú opatrenia rozpočtovej politiky, ktoré nepotrebujú ďalšie rozhodnutia hospodárskej politiky, pôsobia automaticky a taktiež ako proticyklické regulátory. K zabudovaným stabilizátorom zaraďujeme progresívnu daň z príjmov, poistenie v nezamestnanosti a poskytovanie podpôr v nezamestnanosti, subvencie k cenám, štátny výkup poľnohospodárskych produktov, dotácie bytovému hospodárstvu a pod. Fungovanie zabudovaných stabilizátorov možno ilustrovať využitím progresívneho zdanenia. Schválením novej daňovej sústavy zákonodárny orgán súčasne schválil progresívne zdanenie príjmov obyvateľstva a príjmy podnikov a spoločností. Prijatie zákonného opatrenia sa považuje za ciele opatrenie. Nadobudnutím platnosti tohto zákona začne príslušné opatrenie pôsobiť ako zabudovaný stabilizátor. Z toho zákona vyplýva, že percento odvodu z príjmu rastie rýchlejšie, ako príjem samotný, čiže daňová sadzba je progresívna.

Zámerné opatrenia predstavujú jednorazové zásahy štátu do ekonomiky. V rámci tejto skupiny patria tam zmeny v daňových sadzbách, zmeny veľkosti jednotlivých položiek rozpočtových výdavkov a zmeny v štruktúre výdavkov štátneho rozpočtu.

1.4.3. Dôchodková politika

Dôchodková politika ako súčasť stabilizačnej hospodárskej politiky veľmi úzko súvisí s fiškálnou politikou, pretože vo veľkej miere využíva nástroje súvisiace s mechanizmom štátneho rozpočtu. Dôchodková politika má svoj základ v sústavnom riešení problému vzájomného vzťahu cien, ziskov a miezd. Vyplýva to zo skutočnosti, že mzdy vystupujú ako najdôležitejšia zložka dopytu. Ceny zase ovplyvňujú celkový rozsah zdrojov a v závislosti od zdrojov najmä ponuku. Preto riešením vzájomného

vzťahu cena – mzda sa súčasne rieši základný problém trhovej ekonomiky, vzťah ponuka – dopyt.

Príjmová a dôchodková politika

- Ovplyvňovanie celkového dopytu – celkový dopyt možno regulovať prostredníctvom regulovania cenovej hladiny, miezd, podpôr v nezamestnanosti a sociálnych dávok, zisku, daní, odvodov a podobne.
- Stabilizácia cenovej hladiny- zabezpečuje ovplyvňovaním nominálnych miezd vládou tak, aby udržanie vysokej zamestnanosti neviedlo prostredníctvom nákladovej inflácie k urýchľovaniu inflačných procesov. Ceny môže vláda ovplyvňovať zmenami sadzbe nepriamych daní (daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane)
- Znižovanie rozdielov v sociálnom postavení jednotlivca – štát sa usiluje reguláciou dôchodkov (príjmov) znižovať rozdiely medzi bohatstvom a chudobou.

Príjmová politika používa niekoľko typov nástrojov:

- ⇒ dohoda sociálnych partnerov o ročnom prírastku miezd a platov
- ⇒ priame ovplyvňovanie miezd tam, kde je štát zamestnávateľom
- ⇒ daňové sadzby
- ⇒ priznanie alebo nepriznanie daňových úľav.

Dôchodková a príjmová politika ako súčasť hospodárskej politiky štátu má svoj pôvod v ovplyvňovaní vzájomné vzťahu cien a miezd. Dôchodková politika teda zahŕňa cenovú a mzdovú politiku.

Cenová politiku štátu tvoria:

- cenová regulácia- ide o stanovenie alebo usmerňovanie cien cenovými orgánmi. Štát môže stanoviť úradné určenie cien- určenie ceny vymedzeného druhu cenovými orgánmi ako maximálnej , pevnej alebo minimálnej ceny.
- cenová kontrola – cenové orgány zisťujú systémom kontroly, či ekonomické subjekty neporušujú cenové predpisy a zákon o cenách

- cenová stratégia - je súhrn opatrení, pokynov, postupov, pravidiel a zásahov štátu v oblasti cien zameraných na dosiahnutie stanoveného cieľa.¹⁰

Cena sa môže stať nástrojom makroregulácie len za určitých podmienok:

- centrálné stanovené ceny môžu byť v podmienkach trhovej ekonomiky len podporné
- štát má určitý rozsah právomoci, ktorý umožní pôsobiť na vývoj cien v súlade s potrebami efektívneho rozvoja ekonomiky
- štát musí vytvárať také ekonomické prostredie, aby cena bola výsledkom dopytu a ponuky,
- štát sa musí snažiť, aby ceny stabilizoval, ale súčasne uvoľnil ich pružnosť – vytvoril podmienky na zmeny trhových situácií (konkurencieschopnosť jednotlivých podnikov, a následne celej ekonomiky).¹¹

V procese vývoja cenovej politiky Slovenskej republiky došlo od roku 2000 k zásadným zmenám. Cenová politika smerovala k liberalizácii cien a s tým spojenou tvorbou systému dohľadu nad správaním podnikateľských subjektov na trhu s cieľom, aby tento systém bol kompatibilný s pravidlami EÚ súčasne dochádzalo k prenášaní kompetencií pôsobnosti v cenovej oblasti z jedného centra – ministerstva financií na jednotlivé rezort.

1.4.4. Zahranično - obchodná politika

Prostredníctvom medzinárodného obchodu, del'by práce, výmeny informácií, menových vzťahov a mnohých ďalších procesov sa jednotlivé národné ekonomiky vzájomne ovplyvňujú a to pozitívne aj negatívne. Preto aj vláda pôsobí v oblasti zahraničných vzťahov a snaží sa o efektívny a stabilný vývoj vlastnej národnej ekonomiky. Využíva na to zahraničnoobchodné opatrenia a reguláciu menových kurzov. Prostredníctvom zahraničných opatrení vláda priamo podporuje alebo obmedzuje pohyb tovarov a rozvoj určitej oblasti ekonomiky.

Každý štát je pri tvorbe svojej obchodnej politiky ovplyvňovaný faktormi, ktoré determinujú jej konečnú podobu. Medzi hlavné faktory patrí teritoriálne postavenie

¹⁰ Baránik, M. 1992. *Hospodárska politika a jej nástroje*. Bratislava: SLOV - AIRu, 1992. 3s.

¹¹ Baránik, M. 1992. *Hospodárska politika a jej nástroje*. Bratislava: SLOV - AIRu, 1992. 3s.

štátu, hospodárske a politické väzby štátu, ekonomická úroveň štátu, jeho ekonomický rozmer a hospodárska politika vlády.

Vláda k realizácii zahranično-obchodnej politiky využíva autonómne a zmluvné nástroje.

Základom *zmluvných nástrojov* je medzinárodná zmluva uzatvorená medzi krajinami, ktoré sú touto zmluvou viazané, a ktorá určuje obchodný režim partnerských krajín. Táto zmluva môže byť zmluva medzi dvoma krajinami (bilaterálna) alebo medzi viacerými krajinami (multilaterálna). Medzi bilaterálne zmluvy patria obchodné zmluvy, obchodné dohody, platobné obchody, výmenné obchody. Medzi multilaterálne dohody zaraďujeme medzinárodné surovinové dohody, zmluvy o integračnom zoskupení a všeobecná dohoda o clách a obchodoch.

Autonómne nástroje sa opierajú o jednostranné rozhodnutie štátu. Môžeme ich rozdeliť na nástroje obmedzujúce dovoz (clo, dovozné kvóty, ostatné mimocolné bariéry obchodu) a nástroje na podporu vývozu (finančná pomoc pre vyvážajúceho výrobcu, technická pomoc pre vyvážajúcu krajinu, informačné a poradenské služby, oceňovanie najvýkonnejších vývozcov).¹²

Medzi ďalšie nástroje hospodárskej politiky patria objednávky štátu a investície, dotácie a transfery kapitálu, ktoré sú selektívne zamerané do rôznych odvetví a na vybrané aktivity, verejné práce a tvorba štátnych rezerv. V prípade potreby, štát pristupuje k cenovej regulácii, vrátane zmrazenie cien a miezd / USA /, určeniu dovozných a vývozných kvót, zákazu výroby a predaja určitých tovarov a služieb, atď.

¹² Kasan, J.- Žák, M. 1991.: Hospodárska politika, 1. Vyd. Praha: Aleko, 1991, 142 s. ISBN 80- 85341-18-2

2. CIEĽ PRÁCE

Cieľom predkladanej práce je zhodnotiť veľkosť vplyvu nástrojov hospodárskej politiky na výkonnosť a konkurencieschopnosť ekonomiky Slovenska. Dane predstavujú jeden z hlavných príjmov štátneho rozpočtu ekonomiky. Ich hlavný význam spočíva v príleve financií do štátnej pokladnice, na základe ktorých sa pokrýva verejné financovanie.

V práci sa budeme venovať teoretickému vymedzeniu nástrojov hospodárskej politiky, ako aj analýze daní v posledných troch volebných obdobiach. Zhodnotíme výkonnosť ekonomiky na základe hrubého domáceho produktu a takisto aj konkurencieschopnosť ekonomiky na základe vybraných indexov. Hlavným zámerom daňovej reformy v roku 2003 bolo zavedenie rovnej dane, teda zdanenie všetkých druhov daní .

Prvým čiastkovým cieľom predkladanej práce bolo poukázať na prílev priamych zahraničných investícií, ako následok daňových prázdnin, či daňových stimulov pre zahraničných investorov. Druhý čiastkový cieľ, a to hodnotenie konkurencieschopnosti Slovenska, podávam analýzu z dostupných údajov z výskumných centier a svetových agentúr.

V budúcnosti bude veľmi zaujímavé sledovať obdobie, ktoré bude náročné, kvôli súčasnej kríze a zníženej výkonnosti ekonomiky a teda aj s nižším príjmom štátneho rozpočtu.

3. METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

V predkladanej práci sme použili na dosiahnutie vopred stanoveného cieľa empirickú metódu pozorovania, ktorú sme využili pri získavaní poznatkov z dostupných zdrojov. Prvým krokom diplomovej práce bolo zber relevantných údajov. Pri zhromažďovaní zdrojov potrebných pre vypracovanie prvej kapitoly sme predovšetkým využili knižné publikácie autorov, ktorí sa venovali téme nástrojov hospodárskej politiky, ďalej to boli zborníky z konferencií, časopisecké a internetové zdroje, štatistické správy a legislatívne normy.

V práci sme taktiež použili metódu dedukcie, ktorou sme zo všeobecných poznatkov získali konkrétne výsledky. Ďalšou použitou metódou bola metóda indukcie, na základe ktorej sme konkrétne výstupy práce zovšeobecni do záverov. Pracovali sme s údajmi z Ministerstva financií Slovenskej republiky. V rámci tejto časti sme využili metódu analýzy, prostredníctvom ktorej sme rozčlenili údaje do určitých skupín a tak sme zhodnotili ich jednotlivé stránky osobitne.

V poslednej časti diplomovej práce sme použili metódu merania a to na základe dostupných údajov. Tie sme získali z štatistických dát uverejnených na internetovej stránke Štatistického úradu SR. Všetky použité zdroje uvádzame v časti bibliografické odkazy.

V rámci poslednej časti poslednej kapitoly sme používali komparatívnu metódu na porovnanie konkurencieschopnosti Slovenskej republiky s ostatnými krajinami na základe vybraných indexov.

4. CHARAKTERISTIKA VYBRANÉHO NÁSTROJA HP A JEHO ZHODNOTENIE V JEDNOTLIVÝCH VOLEBNÝCH OBDOBIACH

Každé štyri roky môže každý z nás využiť svoje právo a zúčastniť sa parlamentných volieb. Pristúpiť k volebnej urne a vhodiť do nej svoj hlas je vyjadrením záujmu o dianie v krajine a predstavuje spôsob, ktorým môžeme všetci bez rozdielu ovplyvniť vývoj v našej krajine.

Mojim cieľom nie je poukázať na politickú stranu, ktorá je najlepšia, ani ktorú by mali voliť, ale ukázať, ktorá politická strana v ktorom volebnom programe prispela najviac k rastu výkonnosti a konkurencieschopnosti prostredníctvom vývoja daňového systému.

V tejto kapitole som sa zamerala na dane ako jeden z príjmov štátneho rozpočtu, ktorý v dostatočnej miere ovplyvnil vývoj a rast ekonomiky Slovenska., čo sa stalo v jednotlivých volebných obdobiach, kto čo sľúbil a čo sa vlastne udialo?

Zamerala som sa na volebné programy 1998- 2002, 2002-2006, 2006-2010, keďže práve v tomto období sa udiali najvýznamnejšie zmeny, ktoré prispeli k významnému rastu slovenskej ekonomiky. Analýza každého volebného obdobia zahŕňa predvolebné sľuby strán, ktoré nakoniec tvorili koalíciu, ako aj programové vyhlásenie vlády spolu s dosahmi. Každá vláda hľadá možnosti zabezpečenia finančných zdrojov pre budúci rast ekonomiky.

4.1. Volebné obdobie 1998 – 2002

Do Národnej rady SR sa dostalo šesť politických strán, ktoré prekročili zákonom požadovanú 5%-nú hranicu odovzdaných voličských hlasov: Hnutie za demokratické Slovensko - HZDS, Slovenská demokratická koalícia - SDK (utvorené zlúčením piatich strán - KDH, DÚ, SDSS, DS a SZS), Strana demokratickej ľavice - SDL, Strana maďarskej koalície - SMK-MKP a Slovenská národná strana - SNS.

SDK: „ chceme znížiť daňové a odvodové zaťaženie podnikateľov“

SMK: „ podľa nášho názoru nemožno ďalej zvyšovať daňové zaťaženie obyvateľstva a podnikateľskej sféry, ale práve naopak“

SDL: „.....je odhodlaná....znížiť daňové zaťaženie...“

Programové vyhlásenie vlády 1998:

- o znížiť daňové zaťaženie najnižších príjmových skupín a prehodnotiť uplatňovanie tzv. milionárskej dane z príjmov fyzických osôb.
- o znížiť sadzbu dane z príjmov právnických osôb a celkové odvodové zaťaženie podnikateľskej sféry.

Vláda aj napriek svojim sľubom neuskutočnila zásadnú daňovú reformu, ktorá by smerovala k znižovaniu daňového a odvodového zaťaženia väčšiny subjektov (nielen k poklesu pomeru daňových a odvodových príjmov k HDP). Daňový systém aj naďalej ostal neprehľadný, komplikovaný, obsahujúci mnoho selektívnych prístupov.

Na financovanie nadmerných verejných výdavkov sa dlhodobo „udržiavajú“ vysoké sadzby daní a sociálnych odvodov. Odčerpali veľkú časť zdrojov podnikateľskej sféry a obyvateľov. Zahraniční investori a živnostníci si môžu uplatniť paušálnu daň, avšak takto si polepšili iba niektoré vybrané skupiny daňových poplatníkov.

Vláde sa podarilo dosiahnuť aspoň čiastkové ciele, a to znížiť daňové zaťaženie najnižších príjmových skupín, prehodnotiť tzv. milionársku daň a znížiť daň z príjmov právnických osôb. Hoci Ministerstvo financií SR na čele s I. Miklošom boli hlavným odporcom redukcie sadzby dane z príjmov právnických osôb, presadila sa hlavne vďaka iniciatívnym poslancom. V tomto období takisto došlo k zrušeniu dane z dedičstva pre najbližších príbuzných. Ako sa hovorí: „jedno je na úkor druhého“, platí to aj v tomto prípade, že hoci sa znížili sadzby daní, na druhej strane sa zvýšili sadzby DPH, spotrebných daní, cestnej dane a dôchodkového a zdravotného poistenia. Ministerstvo financií SR presadzovalo aj ďalšie zvýšené zdaňovanie ako napr. daň z motorových vozidiel, či daň z prírastku majetku, ktoré však neboli realizované.

Z hľadiska výšky platieb boli pre ekonomické subjekty výraznou záťažou odvody do fondov sociálneho zabezpečenia. Vysoké, a aj v tomto volebnom období dodatočne zvýšené sadzby sociálnych odvodov významne dvihli náklady práce, limitovali ochotu zamestnávateľov zamestnávať a brzdia rast čistých miezd pracovníkov. Vlode sa nedarilo plniť cieľ „znížiť odvodové zaťaženie podnikateľskej sféry“, aj keď spolu s daňovým zaťažením sa niektorým skupinám mierne znížilo. Neznížilo sa však priemerné daňové zaťaženie zamestnancov. Celkové daňové zaťaženie a odvodové zaťaženie väčšiny subjektov tak ostalo na približne rovnakej úrovni ako pred štyrmi rokmi.

Tabuľka č. 1: Dane a sociálne zámery

Hlavné zámery	Plnenie zámerov
Znížiť daňové zaťaženie najnižších príjmových skupín	Daňové zaťaženie najnižších príjmových skupín sa znížilo, aj keď úpravy dane z príjmov fyzických osôb kompenzovali zvýšené sadzby nepriamych daní a sociálnych odvodov
Znížiť sadzbu dane z príjmov právnických osôb a celkové odvodové zaťaženie podnikateľskej sféry.	Sadzbu dane z príjmov právnických osôb sa podarilo znížiť zo 40 na 29 a následne na 25%. Samotné odvodové zaťaženie podnikateľskej sféry sa však zvýšilo, a to nárastom súhrnných sadzieb o 0,8% a zvýšením maximálneho vymeriavacieho základu pre platenie odvodov. V celkovom daňovom a odvodovom zaťažení ekonomických subjektov nedošlo k viditeľnejšej zmene.

Zdroj: Ministerstvo financií SR, vlastné spracovanie

V tomto volebnom období sa predložil aj návrh dočasného zavedenia tretej úrovne DPH na základné potraviny (nulová sadzba dane z pridanej hodnoty na základné potraviny ako ražný chlieb, mlieko, zemiaková múka, výsekové mäso, vajcia, cukor). Touto cestou chcela vláda riešiť vzniknuté problémy spojené so horúcim a suchým letom roku 2000, ktoré sa dotýkali najmä najslabších príjmových skupín obyvateľstva. Zníženie sadzby DPH malo predstavovať i stimul pre domácich výrobcov. Uvedený návrh nezískal širokú politickú podporu, keďže u cien potravín bol zaznamenaný najnižší rast, ako aj kvôli hrozbe ďalších deficitov štátneho rozpočtu.

Návrh na daňovú reformu, ktorý znamenal priblíženie našej legislatívy daňovým zákonom v Európskej únii, prešiel rôznymi zmenami. Od roku 2002 mal byť zavedený hodnotový princíp zdaňovania nehnuteľností a sadzba dane zmenená z progresívnej na lineárnu úroveň 10%. Neskôr mala vláda zámer zaviesť daň viazanú sa na prírastok majetku a dane z hnutel'ného majetku (napr. dopravné prostriedky), či environmentálnych daní. Spomedzi spotrebných daní sa mala ako prvá transformovať

daň z uhl'ovodíkových palív a mazív na daň z minerálnych olejov a mazív, a rávalo sa so zvyšovaním sadziieb pri zdaňovaní liehu, tabaku i minerálnych olejov na úroveň minimálnych sadziieb v EÚ.

Podľa legislatívy sa mala zmeniť i daň z pridanej hodnoty. V prvej etape v roku 2001 mala prejsť väčšina tovarov zo zníženej do základnej sadzby, v druhej etape po roku 2002 sa mala znížiť základná sadzba na 21%. Nízka sadzba sa mala zvýšiť na 12% a v tretej etape po roku 2003 by mali byť zostávajúce tovary preradené do základnej sadzby, ktorá sa mala znížiť na 19%. Pri DPH malo prísť k rozšíreniu zdaniteľných osôb o umelcov a športovcov. Nárast nepriamych daní mal byť výraznejší ako pokles daní priamych, kde sa počítalo u fyzických osôb s valorizáciou nezdaniteľnej časti, zvýšením počtu odpočítaných položiek, ich valorizáciou a znížením sadzby pre najnižšie zo súčasných 12% na 10% a 38% pre najvyššie daňové pásmo, pričom počet daňových pásiem sa mal znížiť na 5. V tomto volebnom období k daňovým úpravám nedošlo.

4.2. Volebné obdobie 2002- 2006

V parlamentných voľbách 2006 sa o hlasy voličov zaujímalo 25 politických strán, z ktorých len sedem prekročilo zákonom 5% hranicu potrebnú na vstup do Národnej rady Slovenskej republiky. Hlavnými lídrami tohto volebného obdobia boli Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS), Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ), SMER, Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) a pod.

Krátko po voľbách bola zostavená stredopravicová vláda na čele s Mikulášom Dzurindom a v krátkom čase boli prijaté programové vyhlásenia vlády s prvkami pravicovej politiky.¹³ Vládna koalícia zreformovala slovenský daňový systém. Všetky 4 strany, ktoré tvorili vládnu koalíciu, pred voľbami presadzovali zníženie daňového zaťaženia. KDH malo vo volebnom programe projekt rovnej dane, ktorý sa im napriek pôvodnému odporu SDKÚ podarilo presadiť. SDKÚ označila rovnú daň pôvodne za „neodôvodnený daňový populizmus“. V marci 2003 už bol I. Mikloš ochotný pristúpiť na rovnú daň vo výške 20% , pričom podľa jeho návrhu mala byť aj DPH vo výške 20%: „jedine kombinácia 20% rovnej dane a 20% jednotnej DPH zaručí, že sa neohrozí

¹³ Štefančík, R.. 2003: *Analýza parlamentných volieb 2002 v Slovenskej republike*, Bratislava: Slovenská politická revue, č. 1, 2003

štátny rozpočet, a navyše zostanú peniaze na kompenzáciu dosahov reformy na sociálne najslabšie vrstvy obyvateľstva“, tvrdil Ivan Mikloš.

Kompromis sa nakoniec ustálil v máji 2003 na výške 19%, aj keď pôvodne KDĽH presadzovala 14%. Inou sadzbou sa pred zavedením daňovej reformy zdaňovali napríklad úroky, inou zisk a atď.

4.2.1. Daňová reforma

Posledná výrazná reforma daňovej sústavy bola uskutočnená pred desiatimi rokmi pod vplyvom vážnych zmien v ekonomickej sfére - prechodu od centrálne plánovaného hospodárstva socialistického typu k trhovo orientovanej ekonomike. Daňové zákony platné od roku 1993 boli veľa krát novelizované, najmä v snahe opraviť ich nedostatky. Niektoré zmeny daňových zákonov boli podmienené aj politickými a ďalšími vplyvmi, na základe ktorých do daňových zákonov preniklo veľa nesystémových opatrení, ktoré zvyhodňovali či znevýhodňovali určité skupiny daňovníkov.

Dôsledkom tohto procesu sa výrazne skomplikovalo daňové právo. Množstvo výnimiek a podmienok spôsobovalo nejednoznačnosť zákonov, čo vyvolávalo potrebu vydávania ďalších usmernení či výkladov. Ďalším negatívnym javom bolo, že daňové zákony boli voči daňovníkom často príliš podozrievavé a vopred ich paušálne „trestali“, čo väčšina daňovníkov vnímala ako nespravodlivosť. Nespravodlivý charakter niektorých opatrení v daňových zákonoch súčasne viedol k tomu, že v spoločnosti rástla všeobecná tolerancia k obchádzaniu a porušovaniu takýchto "nespravodlivých" zákonov, čo bolo nepochybne celospoločensky nežiadúca tendencia.

Slovenská republika stála pred úlohou zabezpečiť podmienky pre dlhodobý ekonomický rast a výkonnosť ekonomiky. Nevyhnutnou podmienkou na efektívne zavádzanie hospodárskych opatrení bolo poznanie východiskového stavu a dôsledkov, ktoré relevantné opatrenia budú mať v ekonomike a celej spoločnosti. Zahraničné skúsenosti s hospodárskou politikou bolo možné prebrať s prispôbením na podmienky hospodárstva Slovenska, pričom bolo potrebné venovať pozornosť tak krátkodobým ako aj dlhodobým perspektívam hospodárskeho a sociálneho rozvoja.

V roku 2003 bol schválený návrh na daňovú reformu v rokoch 2004-2006, ktorú pripravilo Ministerstvo financií SR. Uvedená koncepcia reagovala na skutočnosť, že v dôsledku častých legislatívnych zmien sa daňové právo stalo neprehľadným

komplikovaným ,s mnohými výnimkami, daňovými úľavami a oslobodeniami od platenia. Daňová reforma mala za cieľ nedostatky a deformácie doterajšieho daňového systému eliminovať. Okrem toho chcela dosiahnuť zdanenie všetkých druhov príjmov a všetkých príjmov rovnako a tak docieľiť podľa Koncepcie maximálnu možnú mieru spravodlivosť.

Rovná daň najviac dodržiava princípy zdanenia:

Rovná daň je spravodlivá : rovnakú výšku príjmu zdaňuje rovnako a vyšší príjem zdaňuje viac

Rovná daň je neutrálna : je jedno akú činnosť daňovník vykonáva , aký má druh a výšku príjmu, sadzba dane je vždy rovnaká. Dokonale neutrálne stanovená daň nemení správanie subjektov

Rovná daň zdaňuje presne raz: podstatná vlastnosť rovnej dane je nielen rovnaké ale aj jednorazové zdanenie príjmov. Príjem, ktorý pred svojou spotrebou bol už raz zdanený, nemôže byť zdanený druhýkrát. Napr. zisky, ktoré vytvorila s.r.o. sú predmetom zdanenia v tejto s.r.o.. Preto, keď sú vyplácané spoločníkom, už nie sú predmetom dane.

Rovná daň zachováva progresiu zdanenia: napriek tejto progresii, ktorá vzniká zohľadnením nezdaniteľného minima, jej marginálne zdanenie rovnaké. A to je snáď najväčšia výhoda rovnej dane.

Rovná daň umožní paušálne zdanenie: paušálna daň vznikla v minulosti ako snaha zjednodušiť určenie daňovej povinnosti pre malých podnikateľov a súčasne nízkou sadzbou motivovať. Aj keď táto daň vnášala do daňového systému určitú nespravodlivosť, jej celkový výnos bol vyšší.

Rovná daň zníži priestor pre daňové úniky a špekulácie: tým, že akýkoľvek druh a akákoľvek výška príjmu nad nezdaniteľné minimum je zdanená rovnako, odpadá motivácia k presúvaniu príjmov zo základov dane s vysokým zdanením do základov s nízkym zdanením

Rovná daň zrýchľuje hospodársky rast: pri porovnaní ostatných krajín s rovnou daňou a s krajinami, kde rovnú daň nemajú zavedenú, zistili, že tam kde je zavedená je rast

dvakrát rýchlejší. Pokiaľ porovnáme len menej vyspelé ekonomiky, pomer rastu HDP bol štvornásobný v prospech krajín s rovnou daňou.¹⁴

Koncepcia daňovej reformy vychádzala z toho, že vzhľadom na konkrétne podmienky spoločnosti bolo najvhodnejšie zdaňovať zisk, majetok a spotrebu, pričom z pohľadu rozloženia daňového bremena sledovala presunutie daňového zaťaženia z priamych daní na dane nepriame, ktoré sú z hľadiska výberu daní jednoduchšie. Výsledkom daňovej reformy bude zníženie váhy priamych daní.

Priame dane - v oblasti daní z príjmov bola navrhnutá koncepcia zavedenia tzv. rovnej dane- to znamená, zdaňovanie všetkých druhov príjmov (ziskov) právnických osôb i fyzických osôb jedinou lineárnou sadzbou vo výške 19% a odstránenie čo najširšieho okruhu výnimiek a oslobodení.

Nepriame dane- u daní z pridanej hodnoty uvažovali so zdanením tovarov a služieb jednotnou sadzbou DPH vo výške 19%.

Tabuľka č. 2: Dopady daňovej reformy na verejné financie v roku 2004 (v mil.sk)

Daňové príjmy	Východiská ŠR	Po reforme	Rozdiel
Dane z príjmov	89 500	63 400	-26 100
DPH	107 900	118 400	10 500
Spotrebná daň	36 700	42 200	5 500
Daň z motorových vozidiel	2 700	2000	-700
Daň z nehnuteľností	4400	5500	1 100
Daň z ded., dar., prev a pech. Nehnutelností	1500	0	-1 500
Celkom			-11 200

Zdroj: Publikácia HESO

Celkový vplyv daňovej reformy na verejné financie sa odhadoval na mínus 11,2 mld. SK (371,7 mil. EUR) oproti východiskám štátneho rozpočtu na rok 2004.

Pri formulovaní Koncepcie daňovej reformy bol zohľadnený záväzok vlády na dosiahnutie celkového deficitu verejných financií, ktorý nepresiahne 3% HDP.

¹⁴MFSR: *Fakty, ktoré hovoria za daňovú reformu*. Prečo je daňová reforma nevyhnutná? , [online] MFSR [cit. 1.3.2010] Dostupné online na internete <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=3998>

Navrhnutá daňová reforma by mala podľa odhadov negatívny dopad na rast súkromnej spotreby domácnosti v roku 2004.

Pokles agregátneho dopytu by mala mať podľa odhadov kompenzovaný poklesom dovozu, a preto sa počítalo s nulovým dopadom daňovej reformy na ekonomický rast a s miernym zlepšením obchodnej bilancie SR v stálych cenách. Zástancovia daňovej reformy predpokladajú, že to bude mať priaznivý vplyv na vývoj zamestnanosti.

Kritika daňovej reformy sa orientovala najmä na výšku sadzieb daní, na výšku daňového zaťaženia strednej vrstvy, ktorá podľa kritikov poniesie najväčšie bremeno reformy, na zrušenie paušálnych daní, na pôvodný návrh zrušiť inštitút daňovej asignácie, na navrhované skončenie daňového zvýhodnenia sporenia v doplnkových dôchodkových poisťovniach.

Pozitíva daňovej reformy:

- väčšina zmien bude mať po niekoľkých rokoch pozitívne dynamické efekty na slovenskú ekonomiku – zmeny v motivácií účastníkov ekonomických procesov v zmysle hesla pracovať sa oplatí a obchádzať daňové zákony sa neoplatí
- zjednodušenie a sprehľadnenie daňovej legislatívy, zdaňovania a administrácie daní
- spravodlivejšia rovná daň – zníženie progresivity zdaňovania obmedzí diskrimináciu niektorých príjmových vrstiev voči iným
- zjednotenie sadzieb daní z príjmov právnických a fyzických osôb
- obmedzenie výnimiek
- presun váhy z priamych na nepriame dane
- jednotná sadzba DPH – odstránenie lobizmu z titulu presunu tovarov a služieb do zníženej sadzby dane

Negatíva

- zvýšilo sa daňové zaťaženie väčšiny obyvateľov
- najväčšie bremeno reformy poniesie stredná vrstva obyvateľstva, z ktorej časť sa môže dostať po ďalších reformách pod hranicu chudoby

- negatívny dopad na dôchodcov, a to nielen zo statického, ale aj strednodobého hľadiska, čo bude treba kompenzovať zvyšovaním dôchodkov a iných platieb
- stále vysoké sadzby daní z príjmov
- odstránenie výnimiek znižujúcich daňové zaťaženie

4.3. Volebné obdobie 2006- 2010

Parlamentné voľby na Slovensku v roku 2006 sa konali predčasne, po tom, čo Kresťanskodemokratické hnutie ohlásilo svoj odchod z vládnej koalície. Na týchto voľbách sa zúčastnilo 21 politických strán a hnutí.

Medzi lídrov týchto parlamentných volieb patrili: Sociálna demokracia (SMER), Slovenská demokratická a kresťanská únia- Demokratická strana (SDKÚ- DS), Slovenská národná strana (SNS), Strana maďarskej koalície (SMK), Hnutie za demokratické Slovensko - ľudová strana (HZDS-ĽS), Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)

Hospodárska politika v roku 2006 spočiatku neprispela k rastu ekonomiky. Pozitívne na vývoj ekonomiky bolo manažovanie vstupu Slovenska do eurozóny, rast však spomaľuje novela zákonníka práce z roku 2007 a úpravy v daňovej reforme a zdravotníctve. Celkový vplyv opatrení prijatých po roku 2006 na ekonomický rast je tak blízky nule.

Hospodársky rast HDP roku 2008 je založený najmä na reformách z obdobia 2002-2006. Najväčší vplyv má daňová reforma (17%) a reforma trhu práce z roku 2003 (9%). Hospodárska politika z obdobia 1998 – 2006 tvorí 61% rastu ekonomiky pre rok 2008.¹⁵

Pre rozdielnosť prostredia jednotlivých krajín je náročné všeobecne pomenovať, aké zmeny daňovej politiky by znamenali najpriaznivejšie pôsobenie na výkonnosť ekonomiky. Dôležitý aspekt je tiež ten, že zmeny v nastavení daní sa na výkonnosti prejavujú až s oneskorením a v dlhšom časovom intervale.

Na výkonnosť a tým aj na rast HDP má kladný účinok znižovanie najvyššej sadzby dane z príjmu, najmä u podnikov s činnosťou zameranou na vytváranie pridanej hodnoty, u veľkých firiem a u podnikov s vysokou ziskovosťou. Ďalšou vhodnou

¹⁵ Morvay, K. - Okáli, I. 2007: *Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2006 a ich odhad v roku 2007*. In Ekonomický časopis ,č.6, roč. 55, Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2007, ISSN 0013-3035

cestou pre zvyšovanie výkonnosti ekonomiky je vytváranie stimulov pre výdavky na výskum a vývoj.

Počas sledovaného obdobia od roku 1975 do 2005 mnohé krajiny podstúpili štrukturálnu reformu daňového systému. Takmer pre všetky je charakteristické znižovanie sadzby dane z príjmu, pri rozšírení daňovej základne. Daňové reformy sa pokúsili zefektívniť výber daní a vytvoriť rozpočtové prostredie, ktoré podporuje úspory, investície, podnikateľskú aktivitu a motiváciu pracovať. Efektívny daňový systém minimalizuje náklady daňovníkov, administratívne náklady a obmedzuje možnosť „optimalizovať“ základ dane pri zachovaní výšky výnosu dane. Na druhej strane niektoré krajiny sa pokúšajú prilákať priame zahraničné investície nižším zdanením korporácií, ale aj rôznymi daňovými stimulmi. Pri zvýhodňovaní zahraničných investorov však často prichádza k znižovaniu domácich investícií. Stimul v daňových systémoch podporujúcich investície v nových a malých firmách môže byť neefektívny pre rast celkových investícií.¹⁶

Aby zmeny v nastavení daňovej politiky v jednotlivých krajinách padli na úrodnú pôdu, je dôležité poznať stav daňového systému. Nasledujúcou tabuľkou chcem poukázať na všeobecne platné nástroje, ktorými možno podnietiť pozitívne zmeny v daňových príjmoch a takisto vo výkonnosti ekonomiky.

Tabuľka č.3: Výhody a nevýhody konkrétnych opatrení v daňovej politike

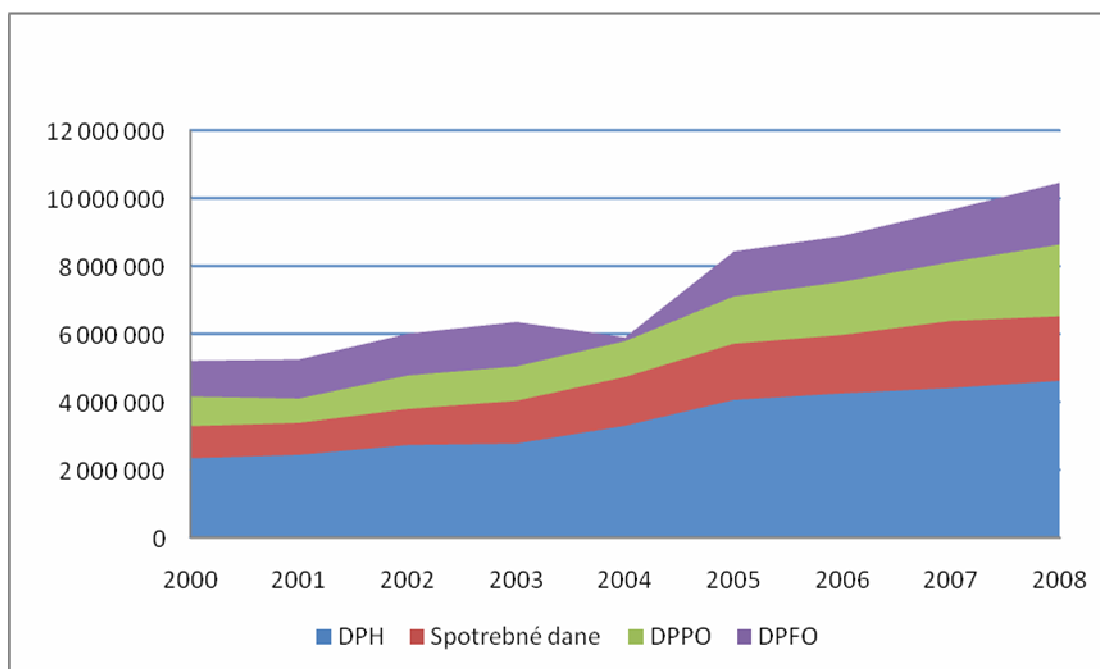
Daňové opatrenie	Pozitíva (+)	Negatíva (-)
Zvyšovanie majetkových daní	V období recesie sa javí ako najmenej bolestný spôsob zvyšovania daní pre rast výkonnosti ekonomiky.	Politicky ťažko priechodné opatrenie, pre nepopulárnosť zvyšovania majetkových daní.
Rozšírenie základne daní zo spotreby	Vhodnejší nástroj na zvyšovanie daňových príjmov, ako zvyšovať sadzbu dane. Vysoká sadzba dane motivuje k rastu šedej ekonomiky.	Rozšírenie základne najmä u základných spotrebných tovarov pôsobí negatívne na sociálne slabšie skupiny obyvateľstva, u ktorých tvorí spotreba základných tovarov veľkú časť ich výdavkov.
Zníženie podnikových daní	Nízke zdanenie zvyšuje ziskovosť spoločností a tým aj ceny akcií a následne výkonnosť ekonomiky. Zvyšuje efektívnosť výberu dane.	Zvyšuje majetkovú nerovnosť. Pri výrazne nižšej sadzbe DPPO ako je najvyššia sadzba narušuje celistvosť systému, keď podnikatelia budú vyplácať nízke mzdy a zbytok odmien nechávať vo firme a zdaňovať ich nižšou sadzbou DPPO(korporatizácia príjmov).
Zníženie zdanenia práce	Nižšia progresivita zdanenia. Zvýšená motivácie zapájať sa do pracovného procesu. Vvššia produktivita práce.	Vyššia mzdová nerovnosť.

Zdroj: OECD

¹⁶Zachar, D.: *Stručné hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení roka 2009*, [online] INEKO [cit. 3.3.2010] Dostupné online na internete: <http://www.ineko.sk/heso/>

Zmeny nastavenia daní predstavujú veľký priestor pre vplyvanie daňovej politiky na HDP a rovnováhu ekonomiky, pričom rôznorodosť krajín zoskupených v OECD vplyva aj na rozdielnosť vhodného nastavenia zdaňovania. Všeobecne možno konštatovať, že daňová politika Slovenskej republiky korešponduje s trendmi v krajinách OECD, pričom vývoj na Slovensku bol v porovnaní s ostatnými krajinami dynamickejší. Uskutočnené zmeny v daňovej politike sú v súlade s odporúčaniami OECD. Patrí medzi ne najmä presun daňového zaťaženia z priamych na nepriame dane, znižovanie úrovne a počtu marginálnych daňových sadzieb u dani z príjmov fyzických osôb (na 1 sadzbu 19%) a znižovanie sadzby dane z príjmov právnických osôb. Znižovanie sadzieb bolo sprevádzané rozširovaním základne dane, čím sa zamedzilo nežiaducemu výpadku vo výnose daní a zároveň sa stal daňový systém prehľadnejší.

Graf č. 1: Vývoj daňových príjmov štátneho rozpočtu 2000 - 2008

Zdroj: MFSR, vlastné spracovanie

Podiel jednotlivých daní na príjmoch ŠR sa postupne mení. Za posledných 8 rokov sa pomer výnosu dane z pridanej hodnoty na celkových daňových príjmoch zvýšil viac ako o 15 percentuálnych bodov a tvorí viac ako polovicu všetkých daňových príjmov. Za nárast môže aj zmena sadzieb DPH, zrušenie dvoch sadzieb a zavedenie rovnej 19% DPH, týmto vzrástla celková efektívna daňová sadzba.

Podiel na daňových príjmoch výrazne vzrástol aj u spotrebnej dane, kde sa však postupne zvyšujú aj priemerné daňové sadzby. Za vysoký nárast môže jednak konsolidácia sadzieb spotrebných daní na tabak so sadzbami EÚ, ale aj vysoký nárast cien ropy na svetových trhoch.

Daňový systém na Slovensku má stále niektoré nedostatky, ktoré je potrebné riešiť:

- Existuje nerovnováha medzi zdanením práce a kapitálu, čo vedie k tzv. korporatizácii príjmov. Priestor na riešenie tohto problému je limitovaný vplyvom globalizácia rastom mobility kapitálu, ktorý zvyšuje tlak na znižovanie daňových sadzieb. Slovensko v súčasnosti výrazne benefituje zo zahraničných investícií, zvýšenie daní tak môže byť z krátkodobého hľadiska kontraproduktívne voči ekonomickému rastu. Z dlhodobého hľadiska sa však tejto otázke nevyhneme.
- Problémom je aj zdaňovanie nízkopríjmových skupín. Pomôcť môže pripravovaný zamestnanecký bonus, ktorý formou negatívnej dane výrazne zníži daňový klin a zvýši čisté príjmy zamestnanca.

Daňové reformy sa pokúsili zefektívniť výber daní a vytvoriť rozpočtové prostredie, ktoré podporuje úspory, investície, podnikateľskú aktivitu a motiváciu pracovať. Efektívny daňový systém minimalizuje náklady daňovníkov, administratívne náklady a obmedzuje možnosť „optimalizovať“ základ dane pri zachovaní výšky výnosu dane. Na druhej strane niektoré krajiny sa pokúšajú prilákať priame zahraničné investície nižším zdanením korporácií, ale aj rôznymi daňovými stimulmi. Pri zvýhodňovaní zahraničných investorov však často prichádza k znižovaniu domácich investícií. Stimul v daňových systémoch podporujúcich investície v nových a malých firmách môže byť neefektívny pre rast celkových investícií.¹⁷ Vzhľadom k vysokej závislosti vývoja ekonomiky SR od zahraničných investícií by v krátkodobom horizonte nedošlo k daňovej reforme a tým zavedenie rovnej dane, mohlo by to mať negatívny vplyv na hospodárstvo SR, pretože by mohlo viesť k zníženiu konkurencieschopnosti Slovenska voči okolitým štátom pri získavaní zahraničných investícií.

¹⁷Goliáš.P.: Hospodárska politika po roku 2006 zatiaľ k rastu ekonomiky neprispieva , [online] INEKO [cit. 15.03.2010]. Dostupné online na internete: <http://www.ineko.sk/clanky/anketa-ineko-hospodarska-politika-po-roku-2006-zatial-k-rastu-ekonomiky-neprispieva>

Miera atraktivity krajiny pre zahraničných investorov je podmienená nielen makroekonomickou stabilitou a ekonomickou výkonnosťou, ale i stabilitou politického prostredia a kvalitou právneho rámca – inštitucionálna kvalita sa zároveň chápe ako jeden z kvalitatívnych zdrojov konkurencieschopnosti krajiny či regiónu, ale i ako determinant ovplyvňujúci kvalitu podnikateľského prostredia.

4.4. Daňové prázdny a investičné stimuly

Z hľadiska ekonomického rozvoja a budovania konkurencieschopnosti je dôležitá cielená podpora investícií, ktorá má význam tak v transformujúcich sa, ako aj vo vyspelých trhových ekonomikách. Investičné stimuly udeľované krajinou sa poskytujú na základe rámcových podmienok určených Európskou komisiou a legislatívou platnou v danej krajine. Štruktúra podpory investícií sa prispôbuje dvom základným pravidlám. Na jednej strane sa zakazuje taká podpora, ktorá by bránila konkurencii v rámci vnútorného trhu EÚ, na druhej strane je povolená zvýhodnená podpora chudobných regiónov EU. Tieto podmienky viedli k množstvu výnimiek spod ochrany vnútorného trhu, z ktorých je pravdepodobne najdôležitejšou štátna pomoc v rámci regiónov, ktoré sú zaostané z hľadiska HDP na obyvateľa, alebo sú postihnuté vysokou nezamestnanosťou.

Stratégia podpory a investovania predstavovala vôbec prvý ucelený dokument, ktorý bol na Slovensku prijatý v súvislosti s poskytovaním investičných stimulov. Na stratégiu nadviazal Zákon o investičných stimuloch č. 565/2001. V tomto znení boli investičné stimuly definované ako cielené, peniazmi ocenené výhody pre investora, ktoré majú ovplyvniť jeho rozhodnutie v prospech investovania v inej krajine¹⁸.

Handicap Slovenska voči ostatným krajinám V4 pri získavaní stimulov sa snažili odstrániť v roku 2001, keď sa prijal nový zákon o investičných stimuloch. Ten priznáva zahraničným i domácim investorom desaťročné daňové prázdny pomocou , ktorých získali v minulých rokoch Česko, Maďarsko i Poľsko veľkých zahraničných investorov. Okrem desaťročných daňových prázdny vláda poskytovala investorom príspevky na úhradu nákladov spojených s rekvalifikáciou zamestnancov, ako i na vytvorenie nových pracovných miest. Bez ohľadu na to, či pôjde o domáceho, alebo zahraničného

¹⁸ Bartková D., *Efektívnosť investičných stimulov a ich aplikácia v podmienkach SR*, [online]. Košice: Ekonomická fakulta TU v Košiciach. [cit. 15.03.2010]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Bartkova.pdf>

investora, bude podmienkou na získanie stimulov investícia najmenej 400 miliónov slovenských korún. Táto výška sa zníži až o polovicu, v prípade ak bude investor rozvíjať podnikanie v regióne, kde miera nezamestnanosti prevyšuje celoštátny priemer aspoň o 10 percent.

Pri prijímaní tohto zákona boli spočiatku veľké problémy, keďže Európska komisia mala hlavne výhrady pri desaťročných daňových prázdninách. Podmienky a limity na poskytovanie jednotlivých foriem investičnej pomoci sú v návrhu zákona upravené diferencovane, podľa odvetvia a regiónu, pri zachovaní princípu vyššej miery pomoci projektom s vyššou mierou sofistikovanosti a pridanej hodnoty v menej rozvinutých regiónoch.

Sľuby vlády investorom:

- desaťročné daňové prázdniny
- príspevok na rekvalifikáciu najviac 10-tisíc slovenských korún na zamestnanca
- príspevok na nové pracovné miesto od 30-tisíc do 160-tisíc slovenských korún (podľa miery nezamestnanosti v regióne)¹⁹

Atraktivita krajiny pre priame zahraničné investície sa odvíja od priaznivého podnikateľského prostredia, kvality inštitucionálneho prostredia, relatívnej cenovej a nákladovej konkurencieschopnosti, v nemalej miere môže byť dynamicky ovplyvňovaná cieľnou štátnou politikou v oblasti prílevu zahraničných investícií (investičné stimuly) a do skupiny rozhodujúcich faktorov môžeme zaradiť aj stupeň ekonomického rozvoja, resp. vývoj celkovej makroekonomickej stability. Práve stabilný makroekonomický vývoj vytvára dlhodobé predpoklady zvyšovania konkurencieschopnosti krajiny.

Štát môže podporiť investora priamo alebo nepriamo. Priamo mu môže poskytnúť istú sumu na rozbeh novej alebo rozšírenie doterajšej výroby, nepriamo mu pomôže tým, že na určitý čas mu poskytnú úľavy na daní z príjmu, prípadne mu prispeje na novovytvorené miesta či rekvalifikáciu zamestnancov, ich vzdelávania a podobne.

¹⁹ Kurtanský, T.: *Slovensko bude ponúkať desaťročné daňové prázdniny investorom*, [online].SME [cit. 23.2.2010]. Dostupné online na internete: <http://www.sme.sk/c/50820/slovensko-bude-ponukat-desatrocne-danove-prazdniny-investorom.html>

V SR ponúkli takéto daňové zvýhodnenie po roku 1990 prvému veľkému strategickému investorovi, ktorým bola firma Volkswagen. V snahe o udržanie konkurencieschopnosti s inými chudobnými štátmi, ktoré sa o PZI uchádzajú rovnako intenzívne, však jednotlivé krajiny ponúkajú čoraz väčšie ekonomické a administratívne stimuly na účet daňových poplatníkov a domácich drobných a stredných podnikateľov. Súťažiaci krajiny tak spoločne zaznamenávajú čoraz väčšie straty, zatiaľ čo zahraniční investori – predovšetkým nadnárodné spoločnosti - získavajú stále väčší prospech (finančný i nefinančný). Krajiny, ktoré samy urgentne potrebujú pomoc, tak paradoxne prispievajú na rozvoj tým, ktorí na ňu absolútne nie sú odkázaní. Celkové príjmy koncernu Volkswagen v roku 1998 napríklad pätnásťkrát prevýšili celkové ročné príjmy Slovenskej republiky. Napriek tomu Slovensko túto firmu štedro podporovalo.²⁰

Od roku 2001 dostalo investičné stimuly najviac projektov 18, smerujúcich do Trenčianskeho kraja. Najmenej, štyri projekty s investičnou podporou, sú v Žilinskom kraji. Východ Slovenska "zachraňujú" Košice, kam prišlo 18 projektov podporených investičnými stimulmi. Do Prešovského kraja neprišiel ani jeden. Samozrejme, hovoríme o projektoch, na ktoré investori žiadali podporu a dostali ju. Vzhľadom na vysokú mieru nezamestnanosti práve v prešovskom regióne sa natíska otázka, či by snaha podporiť projekty nemala smerovať práve tam.²¹

V roku 2002 hrozilo, že daňové prázdniny pre zahraničných investorov sa na Slovensku rušia, dávali sa iba do súladu so zákonom o štátnej pomoci. Doterajšie zákony im umožňovali pri plnení podmienky výšky investícií úplné oslobodenie od platenia daní na päť rokov a polovičné počas ďalších piatich rokov.

Výšku daňovej úľavy musela od 1. septembra 2002 vopred odsúhlasiť Úrad pre štátnu pomoc SR v závislosti od výšky investovanej sumy. Mimo bratislavského regiónu to môže byť 50 % z investícií, v bratislavskom bolo možné z daní odpustiť 30 % a už môže byť iba 20 % z výšky vynaložených investícií. Mohlo to znamenať problém napríklad pre Volkswagen. Na štátnu pomoc však nie je právny nárok. Navyše, podobne ako v Košiciach U.S. Steel, Volkswagen patrí do citlivých oblastí podnikania

²⁰ HN. *Analýza HN: Miliardové injekcie pre investorov*, [online]. Hospodárske noviny online [cit. 21.2.2010]. Dostupné online na internete <http://hnonline.sk/c1-22205290-miliardove-injekcie-pre-investorov>,

²¹ HN: *Daňové prázdniny sa nerušia, len sa limitujú*, prevzaté z Hospodárskych novín [online]. [cit. 11.2.2010]. Dostupné online na internete http://mesto.sk/prispevky_velke/kosice/danoveprazdninysa1028710140.phtml

(automobilový priemysel, lodiarstvo, oceľiarsky priemysel a textilný priemysel), kde sú pravidlá EÚ pre štátnu pomoc mimoriadne prísne. V oceľiarstve je napríklad štátna pomoc na rozvoj investícií úplne zakázaná, v automobilovom priemysle musí podnik preukázať nevyhnutnosť pomoci.

Slovensko je z hľadiska podpory investícií rozdelené do troch základných zón. Základným parametrom tohto rozdelenia je priemerná miera nezamestnanosti vypočítaná z celkového počtu uchádzačov o zamestnanie v jednotlivých okresoch. Do regiónov s najvyššou mierou nezamestnanosti môže smerovať viac pomoci, oblasti, ktoré sú konkurenčne na tom oveľa lepšie, napríklad Bratislava a jej okolie, s takou veľkou podporou investícií nemôžu rátať.

Najväčší investori na Slovensku, Volkswagen Slovakia a U.S. Steel Košice, dostali od štátu pomoc vo forme daňovej úľavy. Volkswagen nemusel za posledných 5 rokov zaplatiť viac ako 9 miliárd korún. Nové automobilky PSA Peugeot Citroën a Kia dostali väčšinu peňazí od štátu priamo. Pre investorov je to výhodnejšie a istejšie. No pre štát sú výhodnejšie úľavy na dani. Nemusí totiž okamžite siahnuť do štátnej kasy a z peňazí daňových poplatníkov vyplatiť investora v hotovosti. Daňové úľavy pre investorov znamenajú, že musia najskôr rozbehnúť aktivity, vyprodukovať zisk. Navyše podstupujú riziko, že počas desiatich rokov nevytvoria dostatočný zisk, aby vyčerpali celú sumu úľav, ktoré dostali.

Až donedávna nemalo Slovensko príliš dobrú štruktúru pomoci pre zahraničných investorov. Od 1.1.2008 preto nadobudol účinnosť nový Zákon č. 561/2007 Z.z. o investičnej pomoci. V rámci ustanovení nového zákona sa rozoznávajú štyri hlavné kategórie investičných projektov, na ktoré sa poskytuje regionálna investičná pomoc a pomoc v zamestnanosti: v rámci priemyselnej výroby, technologických centier, centier pre strategické služby a v rámci cestovného ruchu. Podmienky na poskytnutie investičnej pomoci sa odvíjajú podľa zamerania projektu a nezamestnanosti v regióne, pričom vyššia pomoc sa poskytuje projektom s vyššou mierou sofistikovanej výroby a pridanej hodnoty.

V roku 2007 vláda udelila úľavy na dani z príjmu v celkovej výške šesť miliárd korún. Daniam sa tak na určitý čas vyhnú dodávatelia Kie, Samsung Electronics, Sony či Johnson Controls.

Tabuľka č. 4: Prílev PZI do krajín V4 2002 – 2008 (v mil. USD)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
SR	4123	2159	3031	2428	4693	3265	3414
ČR	8423	2021	4989	11603	5459	10437	10731
Maďarsko	2994	2136	4508	7705	7532	6088	6514
Poľsko	4131	4870	12756	10249	19591	22612	16533

Zdroj: www.unctad.org, údaje zostavené na základe štatistík z jednotlivých krajín

Kľúčovým zdrojom ekonomického rastu ako aj rastu výkonnosti SR sú priame zahraničné investície. Výrazný prílev zahraničných investícií prispieva v SR k poklesu miery nezamestnanosti, rastu životnej úrovne a spotreby zo strany domácností, čo priťahuje nových investorov z oblasti poskytovania služieb. PZI v automobilovom a elektrotechnickom priemysle a s nimi súvisiaci rozvoj subdodávateľských vzťahov sú v súčasnosti hnacím motorom ekonomiky SR. Veľké investície do automobilového a elektrotechnického priemyslu sú však kompenzované aj menšími investičnými projektmi, ktoré smerujú i do menej preferovaných regiónov.

Atraktivnosť Slovenska pre zahraničných investorov je daná tým, že sú:

- nízke transakčné náklady, na základe začlenenia Slovenska do Eurozóny,
- zavedenie novej meny EURO, vstup do Schengenského priestoru,
- politická stabilita,
- výhodné daňové podmienky a investičná pomoc,
- nízke náklady práce,
- kvalifikovaná a zručná pracovná sila.

Dôležitým nástrojom ovplyvňujúcim výšku a štruktúru zahraničných investícií je investičná pomoc. Analýza investičnej pomoci poskytnutej v období 2002 - 2009, zahŕňajúca investičnú pomoc schválenú v rokoch 2002 - 2006, ako aj investičnú pomoc schválenú v období 2006 - 2009, poukazuje na spojitosť medzi ekonomickou

výkonnosťou regiónov a efektívnosťou štátnej pomoci. Poskytnutie investičnej pomoci v obdobiach od 1. 1. 2001 do 30. 6. 2006, od 1. 7. 2006 do 31. 12. 2007, od 1. 1. 2008 do 31. 12. 2008 a od 1. 1. 2009 do 25. 05. 2009 bolo analyzované na základe schválených žiadostí o poskytnutie investičných stimulov a vydaných rozhodnutí o poskytnutí štátnej pomoci.

V období od **1. 1. 2001 do 30. 6. 2006** vláda Slovenskej republiky schválila štátnu pomoc formou investičných stimulov pre 21 žiadostí o poskytnutie investičných stimulov v celkovom objeme 16,833 mld. Sk. K štátnej pomoci Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky schválilo dotácie obciam a mestám v celkovej výške 8,775 mld. Sk, z ktorých bola financovaná verejná infraštruktúra súvisiaca s rozvojom konkrétnych priemyselných zón. Celkové náklady verejnej správy na pomoc schválenú v období od 1. 1. 2001 do 30. 6. 2006 dosiahli výšku 25,608 mld. Sk. Takmer 68,9 % pomoci bolo schválenej vo forme priamej finančnej dotácie. Z hľadiska dopadov na vyrovnanie regionálnych disparít možno konštatovať, že pomoc vo forme investičných stimulov a inej regionálnej pomoci sa koncentrovala predovšetkým do najviac ekonomicky rozvinutých regiónov.

V období od **1. 7. 2006 do 31. 12. 2007** vláda Slovenskej republiky schválila poskytnutie investičných stimulov pre 63 projektov v celkovom objeme 15,315 mld. Sk. Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky schválilo dotácie obciam na výdavky súvisiace s rozvojom priemyselných zón v celkovej výške 2,393 mld. Sk. Celkové náklady verejnej správy na realizáciu investičných projektov predstavujú 17,707 mld. Sk. Z hľadiska dopadov na vyrovnanie regionálnych disparít možno konštatovať, že pomoc vo forme investičných stimulov a inej regionálnej pomoci sa zefektívnila a zintenzívnila i formou zmeny v štruktúre schválených investičných stimulov. Z celkových investičných stimulov tvoria daňové úľavy 54,5 % predstavujúce formu pomoci, ktorá najmenej priamo zaťažuje verejné zdroje.

Tabuľka č. 4: Forma pomoci investorom

ETAPA						
Forma pomoci investorom	1.1.01- 30.6.06		1.7.06- 31.12.07		Celkový súčet	
Počet schválených žiadostí	21	podiel	63	podiel	84	Podiel
Finančná dotácia na HM, NIM	11599,80	68,90%	4970,86	32,50%	16570,66	51,50%
Daňová úľava	3431,56	20,40%	8341,23	54,50%	11722,78	36,60%
Príspevok na rekvalifikáciu	1148,40	6,80%	346,62	2,30%	1495,02	4,70%
Príspevok na nové PM	653,20	3,90%	1585,15	10,40%	22,38	7,00%
Prevod majetku	0,00	0,00%	70,62	0,50%	70,62	0,20%
Štátna pomoc spolu	16832,96	100,00%	15,314,465	100,00%	31147,43	100%
Dotácia obciam	8774,92		2392,65		1167,57	
Štátna pomoc a dotácia obciam v mil.SK	25607,88		17 707,114		43314,97	

Zdroj: Ministerstvo hospodárstva SR

Za obdobie od **1. 1. 2008 do 31. 12. 2008** vláda Slovenskej republiky schválila poskytnutie investičnej pomoci v celkovom objeme 42 667 673 Eur. Z uvedenej sumy predstavuje 77,4 % schválenú investičnú pomoc vo forme daňovej úľavy a 22,6 % predstavuje investičná pomoc formou príspevkov na novovytvorené pracovné miesta. V súvislosti s realizáciou uvedených investícií sa predpokladá s vytvorením 2 200 nových pracovných miest, pričom investori preinvestujú 389 375 789 Eur. MH SR v danom období schválilo taktiež dotácie obciam na výdavky súvisiace s rozvojom priemyselných zón v celkovej výške cca 30,438 mil. Eur.

V období od **1. 1. 2009 do 25. 05. 2009** bolo vládou Slovenskej republiky schválené poskytnutie investičnej pomoci v celkovom objeme 8 932 584 Eur. Z uvedenej sumy predstavuje 46,4 % schválenú investičnú pomoc vo forme daňovej úľavy, 20 % predstavuje investičná pomoc formou finančnej dotácie a 33,6 % tvorí investičnú pomoc vo forme príspevkov na novovytvorené pracovné miesta. V súvislosti s realizáciou uvedených investícií sa predpokladá s vytvorením 258 nových pracovných miest, pričom investori preinvestujú 46 675 000 Eur. MH SR zároveň v danom období

schválilo i dotácie obciam na výdavky súvisiace s rozvojom priemyselných zón, v celkovej výške cca 1, 741 mil. Eur.

Štátna pomoc bola poskytovaná od roku 2001 do roku 2007 formou investičných stimulov na základe zákona 565/2001 Z. z. o investičných stimuloch a v súlade so Schémou štátnej pomoci na podporu regionálneho rozvoja č. 1621/2007-1000.

Na úrovni Európskej únie je možné badať trend znižovania štátnej pomoci do sektorov a zvyšovania dôležitosti horizontálnej štátnej pomoci. Zároveň v rámci horizontálnej pomoci stále dôležitejšiu úlohu zohráva podpora cieľov v oblasti životného prostredia a energetických úspor, výskumu a vývoja, a zamestnanosti. Pre zabezpečenie udržateľného rastu ekonomiky efektívne využívajúcej dostupné poznatky a informácie, bude rozhodujúcim faktorom mobilizácia verejných a súkromných zdrojov v oblasti výskumu, technológií a vývoja a rozvoja ľudských zdrojov. Cílené (selektívne) poskytovanie štátnej pomoci predstavuje významný nástroj pri dosahovaní týchto cieľov. V počiatočnom štádiu fázy prilákania zahraničných investícií vláda SR podporovala (podobne ako aj v susedných krajinách) akúkoľvek zahraničnú investíciu, a súťažila o tieto investície s ostatnými transformujúcimi sa ekonomikami. Štát má obmedzené možnosti intervenovať v prípade, keď podniky jednoducho stratia odbytové možnosti v dôsledku krízy svojich obchodných partnerov. Napriek tomu však môže výrazným spôsobom napomôcť schopnosť adaptácie pracovnej sily novým podmienkam prostredníctvom efektívnych politík na trhu práce. Dominantnú úlohu v tomto smere majú aktívne politiky trhu práce a služby zamestnanosti, ktoré dokážu stimulovať stranu ponuky i dopytu na trhu práce.

V súčasnosti sa do popredia dostáva pragmatický postoj. Príliš veľká závislosť ekonomiky od automobilového priemyslu okrem vysokého rastu a rozvoju subdodávateľských sietí prináša so sebou riziká. Dnes je preto potrebné posudzovať zahraničné investície nielen z pohľadu kvantity, ale kvality. Kľúčovým nástrojom v tejto oblasti je podpora investícií, postavená na proaktívnom, projektovom a selekčnom princípe.

V kontexte s globálnou finančnou a hospodárskou krízou, spomalenie ekonomického rastu sa vždy negatívne prejaví na trhu práce, či už vo forme spomalenia rastu miezd, alebo vo forme vyššej nezamestnanosti. Dnes je jednoznačne zrejmé, že v najbližšom čase nedôjde k zvyšovaniu reálnych miezd a k znižovaniu

nezamestnanosti takým rekordným tempom, ako tomu bolo na Slovensku v uplynulých rokoch.

5. HODNOTENIE KONKURENCIESCHOPNOSTI A VÝKONNOSTI EKONOMIKY SR

5.1. Výkonnosť ekonomiky

Výkonnosť ekonomiky môžeme definovať ako množstvo tovarov a služieb, ktoré je ekonomika schopná vytvoriť a ktoré sú obyvateľstvu k dispozícii pre jeho konečnú spotrebu.

K hlavným faktorom ovplyvňujúcim výkonnosť ekonomiky resp. jej rast môžeme zaradiť množstvo prírodných zdrojov, schopnosť akumulácie kapitálu, ľudskú prácu (množstvo a produktivita), veľkosť trhu (množstvo väčšej špecializácie výrobcov a využitie komparatívnych výhod) a v neposlednom rade spoločenský systém, v ktorom ekonomika pôsobí.

Výkonnosť národného hospodárstva a ekonomický rast danej krajiny sú podmienené efektívnou činnosťou a vzájomnou spoluprácou štyroch sektorov: domácností, firiem, štátu a zahraničia. Tvoria ucelený, navzájom sa ovplyvňujúci a súčasne vzájomne závislý systém vzťahov.²²

Domácnosti- spotrebiteľia uspokojujú svoje potreby prostredníctvom trhu, kde vstupujú ako kupujúci. Svoje príjmy z vlastníctva výrobných faktorov rozdeľujú na nákup spotrebných statkov a služieb a na úspory. Domácnosti môžu mať aj príjmy od štátu, nazývajú sa taktiež transferové platby.

Firmy - kupujú od domácnosti výrobné faktory a domácnostiam platia za ich používanie - mzda, renta, úrok. Zároveň pri predaji statkov a služieb domácnostiam získavajú tržby.

Štát - je špecifickým trhovým subjektom. Má príjmy v podobe daní len od domácností, za tieto príjmy štát nakupuje statky a služby a vypláca transferové platby. Príjmy štátu môžu byť vyššie ako výdavky, a vtedy má štát pozitívne úspory, s ktorými môže obchodovať na kapitálovom trhu.²³

²² Lisý, J. 1999. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: Ekonóm, 1999. 32 s. ISBN 80-8078-035-8

²³ Lisý, J. 1999. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: Ekonóm, 1999. 32 s. ISBN 80-8078-035-8

Zahraničie – ak naše subjekty sú ekonomicky aktívny v zahraničí alebo cudzinci nakupujú statky a služby a taktiež investičné statky u nás. To všetko pôsobí na celkovú výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast.

Výkonnosť ekonomiky závisí od konečných výsledkov, hlavne od úrovne spotreby, úspor, investícií a zamestnanosti. Ekonomická výkonnosť je definovaná ako podiel hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa.

Výkonnosť ekonomiky je tzv. tokovou veličinou pretože vyjadruje zmenu stavu v čase.

5.2. Meranie výkonnosti ekonomiky

Meranie výkonnosti ekonomiky má veľký význam nielen pre teóriu ale aj pre hospodársku politiku a prax. Pre komplexnejšie hodnotenie ekonomického vývoja nie je možné využívať len meranie tempa ekonomického rastu hrubého domáceho produktu resp. hrubého národného produktu, čistého domáceho produktu či národného dôchodku. Je treba doplniť analýzu o mieru zamestnanosti, mieru inflácie, saldo verejných rozpočtov- teda vyjadriť dosahované výsledky o celý známy štvoruholník, či päťuholník základných makroekonomických ukazovateľov.

Konštrukcia HDP , ktorá sa využíva v trhových ekonomikách nie je dokonalá, hoci si vyžaduje spracovanie veľkého množstva údajov, aby sa dospelo k jeho vyjadreniu. Porovnávanie výsledkov jednotlivých krajín sa líši aj tým, či je HDP na 1 obyvateľa merané pomocou platného kurzu meny alebo paritou kúpnej sily, ktorá sa dá len ťažko presne stanoviť. Odborníci odporúčajú dopĺňať indikátory pre meranie ekonomického rastu, pre popis ekonomického rozvoja, zachytenie stavu spoločnosti, životného prostredia a podobne.²⁴

5.2.1. Hrubý domáci produkt

Z vecného hľadiska ho možno vymedziť ako súhrn finálnych statkov a služieb vyrobených a poskytnutých za určité časové obdobie výrobnými činiteľmi na území danej krajiny, bez ohľadu na štátnu príslušnosť. Z hodnotového hľadiska predstavuje hodnotu všetkých finálnych statkov a služieb vyprodukovaných na území danej krajiny

²⁴ Blašková, M.2005: Výkonnosť ekonomiky SR a možnosti jej zvyšovania. In Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie : [zborník príspevkov], Bratislava : EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2138-8

v určitom časovom období. V trhových cenách predstavuje konečný výsledok činnosti rezidentských subjektov.²⁵

Hrubý domáci produkt predstavuje najkomplexnejšie meradlo celkovej úrovne výroby statkov a služieb v danej krajine.²⁶

Výhody merania výkonnosti ekonomiky prostredníctvom HDP

- používa ho väčšina krajín sveta, čo zjednodušuje medzinárodné porovnania
- využitie štatistických údajov pri výpočte, ktoré sú dostupné v danej krajine
- lepšie ako HNP, udáva koľko pracovných miest dokáže daná ekonomika vytvoriť.

Výpočet HDP tromi metódami:

1. *Produkčná (tovarová, výrobná) metóda*

Pri tejto metóde sa všetky finálne statky a služby, vyrobené v danom období na území daného štátu, prenasobia trhovými cenami a získané hodnoty sa agregujú. V záujme jednoznačného vylúčenia vplyvu prípadných medziproduktov dochádza v praxi k sčítaniu pridanej hodnoty, dane z pridanej hodnoty a čistej dane z dovozu pri jednotlivých rezidentských subjektoch.

2. *Dôchodková metóda*

HDP sa pri tejto metóde meria súčtom dôchodkov jednotlivých subjektov, ktoré získavajú za poskytnutie služieb výrobných faktorov:

$HDP = \text{hrubé mzdy} + \text{renty} + \text{čisté úroky} + \text{zisk} + \text{dôchodky živnostníkov, roľníkov a pod.} + \text{odpisy} + \text{dane}$ ²⁷

kde: pravá strana rovnice je suma všetkých dôchodkov v hospodárstve, teda hrubá pridaná hodnota.

²⁵ Husár, J. 2003. *Aplikovaná Makroekonómia*, Bratislava: Sprint – vfra, 2003. 20 s. ISBN 80-89085-11-3

²⁶ Lisý, J. 1999. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: Ekonóm, 1999. 32 s. ISBN 80-8078-035-8

²⁷ Kadlečík, K.: Analýzy výkonnosti ekonomiky Slovenska, Dostupná online na internete <http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/more.asp?NewsID=25421>

3. Výdavková (spotrebná) metóda

Pre túto metódu je rozhodujúca štruktúra konečnej spotreby. Keď sa teda meria HDP z hľadiska trhových subjektov, ide o súčet týchto položiek:

výdavky domácností na osobnú spotrebu tovarov a služieb - C

súkromné hrubé domáce investície firiem - I

výdavky štátu na nákup tovarov a služieb - G

čistý export - NX

Hodnotu hrubého domáceho produktu potom možno vyjadriť:

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX}^{28}$$

Podľa tejto metódy sa HDP vyčíslí ako súčet konečnej spotreby domácností, konečnej spotreby neziskových inštitúcií slúžiacich domácnostiam, konečnej spotreby štátnej správy, tvorby hrubého fixného kapitálu, zmeny stavu zásob a salda vývozu a dovozu výrobkov a služieb (čistý vývoz). Konečná spotreba domácností je definovaná ako konkrétne nákupy, ktoré vykonali domácnosti na trhu tovarov a služieb, hodnota poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, ktoré vyrábajú domácnosti pre vlastnú spotrebu, hodnota produkcie súkromných záhrad, výrobky a služby v naturáliách, sociálne dávky v naturáliách, imputované nájomné za bytové služby, ktoré si samy sebe poskytujú domácnosti vlastníkov domov a bytov, ostatné výdavky. Poslednou zložkou HDP je netto export, čiže export mínus import. Pri výpočte HDP sa import musí odpočítať od exportu, aby sa predišlo dvojitému započítaniu.²⁹

Rozlišujeme nominálny a reálny HDP. Rozdiel medzi nimi je v tom, akými cenami meriame a vyjadrujeme hodnotu výstupu. Ak hodnotu výstupu meriame a vyjadrujeme v danom období v trhových cenách tohto obdobia, hovoríme o nominálnom HDP. V každej ekonomike dochádza neustále ku zmenám bežných trhových cien, a preto nominálny HDP nevyjadruje objektívne výkonnosť ekonomiky. Ak hodnotu výstupu v určitom roku meriame a vyjadrujeme v stálych cenách základného roka, hovoríme o reálnom HDP. Reálny HDP meria a vyjadruje zmeny

²⁸ Lisý, J. 2005. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*, Bratislava: IURA EDITION, 2005. 10-11 s. ISBN 80-8078-035-8,

²⁹ Husár, J. 2003. *Aplikovaná Makroekonómia*, Bratislava: Sprint – vfra, 2003. 24 s. ISBN 80-89085-11-3

vo fyzickom výstupe ekonomiky (v zmenách v množstve statkov a služieb) medzi rôznymi časovými obdobiami tak, že ocení všetky statky a služby vyrobené v rôznych sledovaných časových obdobiach rovnakými, t.j. stálymi cenami základného roka.³⁰

Faktory pôsobiace za zachovanie silného rastu HDP a proti nemu možno separovať nasledovne:

Faktory pôsobiace v prospech silného rastu:

- Z násobenie výroby v automobilových závodoch
- Značné verejné investície (dopravná infraštruktúra)
- Zlepšujúci sa čistý export (dôsledok PZI, aj priaznivejšej konjunktúry v zahraničí)
- Rast zamestnanosti a reálnej mzdy, ktorý bude ťahať spotrebu
- Zotrvačnosť rastu (nízka citlivosť na zmeny politiky v krátkom horizonte)

Faktory pôsobiace v neprospech silného rastu:

- Možné reštriktívne pôsobenie NBS v záujme udržania inflačného cieľa
- Prijatie eura
- Vysoká úroveň porovnávacej základne z roku 2008³¹

Výsledkom týchto vplyvov rast ekonomiky roku 2006 a 2007 výrazne posilnil. Zotrvalo to tieto dva roky, následne začalo postupne HDP klesať z dôvodu hospodárskej krízy.

³⁰ Lisý, J. 2005. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*, Bratislava: IURA EDITION, 2005. 16 s. ISBN 80-8078-035-8

³¹ Morvay, K. - Okáli, I. 2007: *Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2006 a ich odhad v roku 2007*. In Ekonomický časopis ,č.6, roč. 55, Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2007. 541 s. ISSN 0013-3035

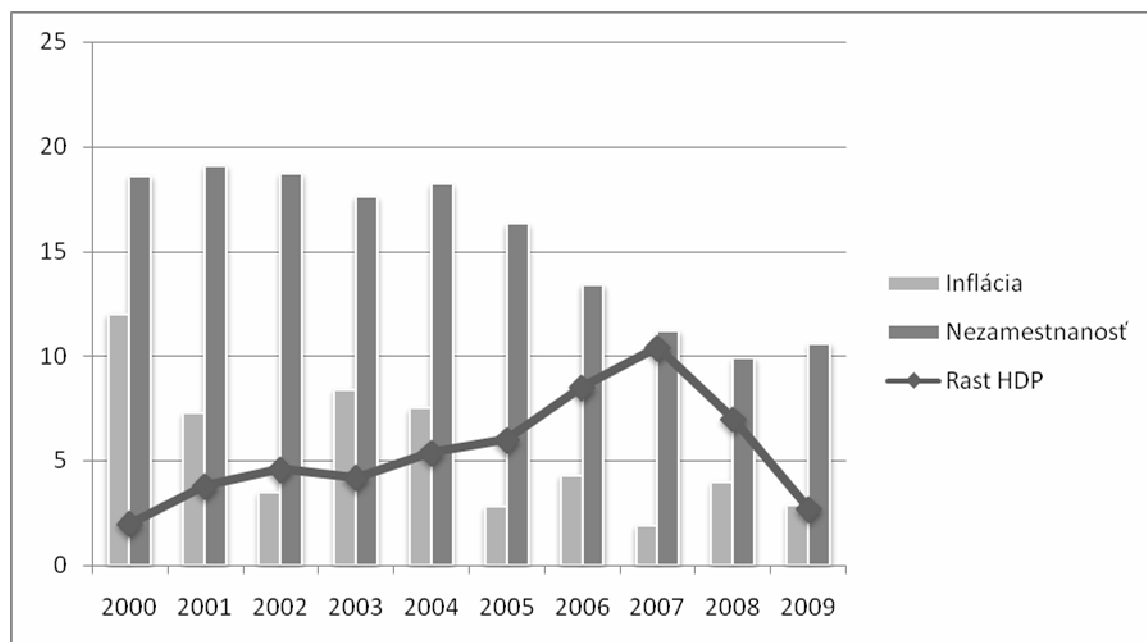
Tabuľka č. 6: Vývoj HDP SR v mil.EUR- prepočítaný konverzným kurzom

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
31 151	32 237	33 716	35 328	37 105	39 578	42 944	47 487	50 417	48 068

Zdroj: NBS, vlastné spracovanie

Na základe úrovne minuloročného HDP bolo Slovensko v roku 2009 prvý krát hodnotené v rámci skupiny rozvinutých krajín, ktorých hospodársky rozvoj je podľa Svetového ekonomického fóra založený predovšetkým na schopnosti inovovať. "Paradoxne práve inovácie, spolu s vysokoškolským vzdelávaním, fungovaním verejných inštitúcií a kvalitou infraštruktúry sú oblasťami, v ktorých Slovensko výrazne zaostáva za vyspelým svetom", hovorí R. Kičina. Mierne zaostávanie je v základnom vzdelávaní, technologickej vybavenosti krajiny, veľkosti trhu a vyspelosti podnikových procesov. S vyspelým svetom sa môžeme porovnávať v oblasti rozvinutosti trhov. V makroekonomickej stabilite sme dokonca tesne nad priemerom vyspelých krajín.

Graf č. 2: Vývoj inflácie, nezamestnanosti v porovnaní s HDP

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

Ekonomický pád sa okamžite prejavil na raste nezamestnanosti. Dôležité boli v tomto smere dva faktory. Prvým bol návrat určitej časti slovenských migrantov zo zahraničia, najmä z Írska a Veľkej Británie, kde sa očakáva najsilenejšia recesia. Druhým faktorom sú klesajúce objednávky pre pobočky nadnárodných firiem v SR a ich slovenských dodávateľov.³²

V dôsledku krízy sa taktiež prejavil index spotrebiteľských cien, kde sa jeho tempo stále znižuje. Zatiaľ čo v roku 2009 sa inflácia pohybovala v priemere okolo 2%, v roku 2010 zaznamenávame infláciu o výške 0%.

Za spomalením rastu hospodárstva v období finančnej krízy treba hlavne hľadať najmä čistý export. Kým exporty v tomto období klesali na druhej strane importy sa nemenili.

Tabuľka č. 7: Medziročná miera rastu reálneho HDP

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
EU27	3,9	2,0	1,2	1,3	2,5	1,9	3,1	2,9	0,8	-1,9*
SR	1,4	3,4	4,8	4,8	5,2	6,6	8,5	6,8	7,0	2,7*
ČR	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	1,7*
PL	4,3	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,0	2,0*
HU	5,2	4,1	4,4	4,2	4,8	4,1	3,9	1,3	0,6	-1,6*

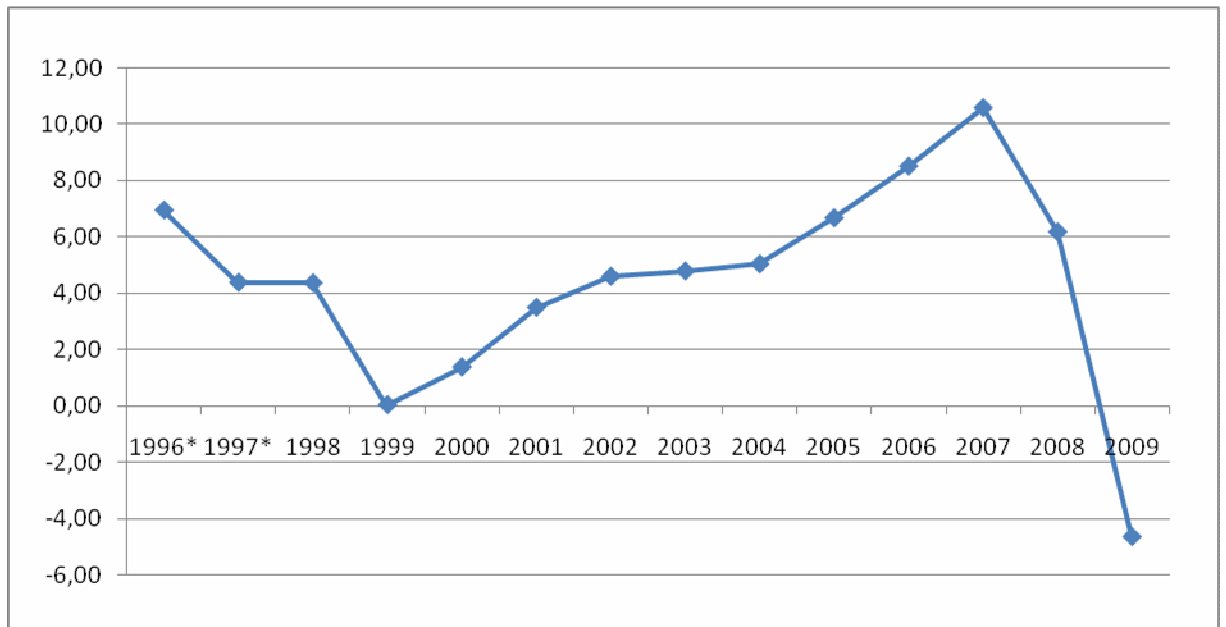
Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Pri porovnaní reálneho rastu HDP krajín V4 zistíme, že najhoršie dopadol rok 2009, tak ako pre Slovensko, tak aj pre ostatné krajiny, kde percentuálna zmena oproti minulému roku zišla až do záporných čísel. Pre Slovensko od vstupu do EU bolo to

³²EE: *Ekonomika Slovenska 2009*, [online]. EuroEkonom, [cit. 15.02.2010]. Dostupné online na internete <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr/ekonomika-slovenska-2009/>

priaznivé obdobie, kde každoročne sa stav HDP mierne zvyšoval, čomu najviac napomohlo export automobilového priemyslu.

Graf č. 3: Tempo rastu HDP 1996-2009 v SR

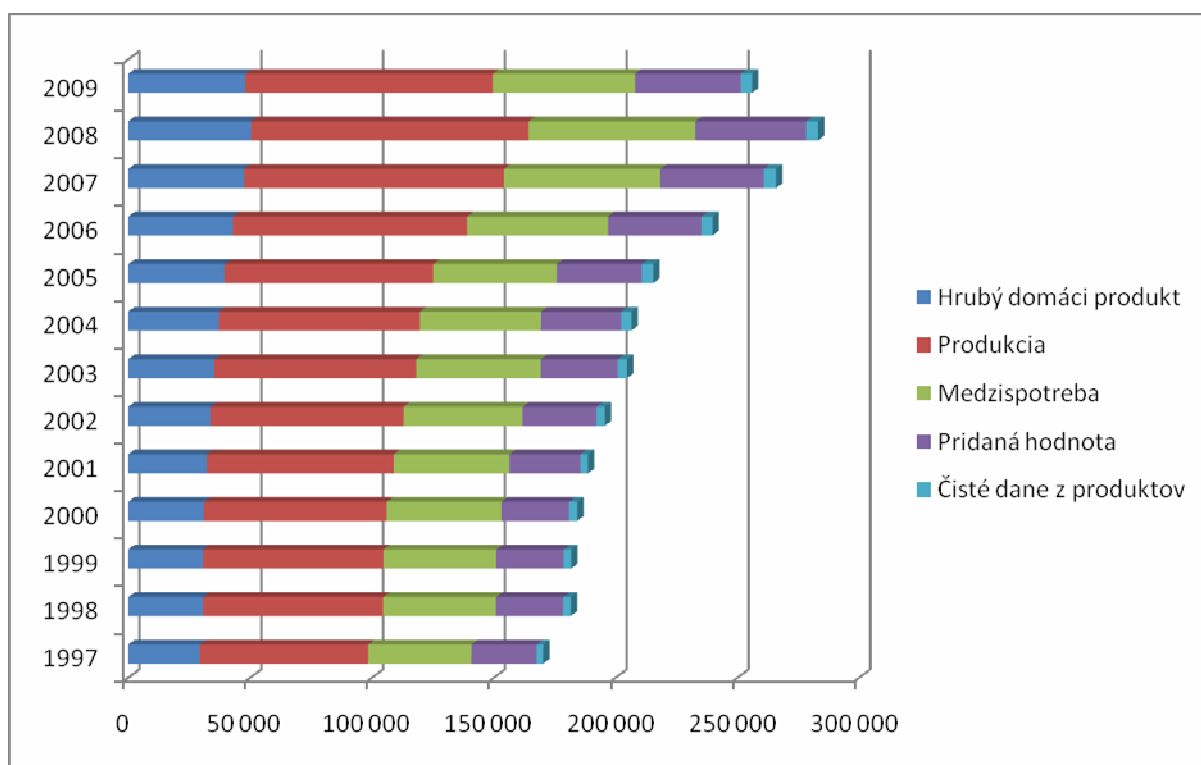

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Na uvedenom grafe vidíme rekordné tempo rastu hlavne v roku 2007. Ani najväčší optimisti nepredpokladali, že rok 2007 dosiahne viac ako 10% tempo rastu. Najväčší prínos pre slovenskú ekonomiku samozrejme zaznamenávame v automobilovom priemysle, a taktiež priame zahraničné investície.

Vývoj výkonnosti slovenského hospodárstva nadviazal aj v roku 2007 na viacročný trend zrýchľovania tempa hospodárskeho rastu tak , že prírastok reálneho HDP v ňom dosiahol dvojmiestnu hodnotu.

Graf č. 4: Tvorba HDP a jeho zložiek v mil. EUR stálych cien, indexy

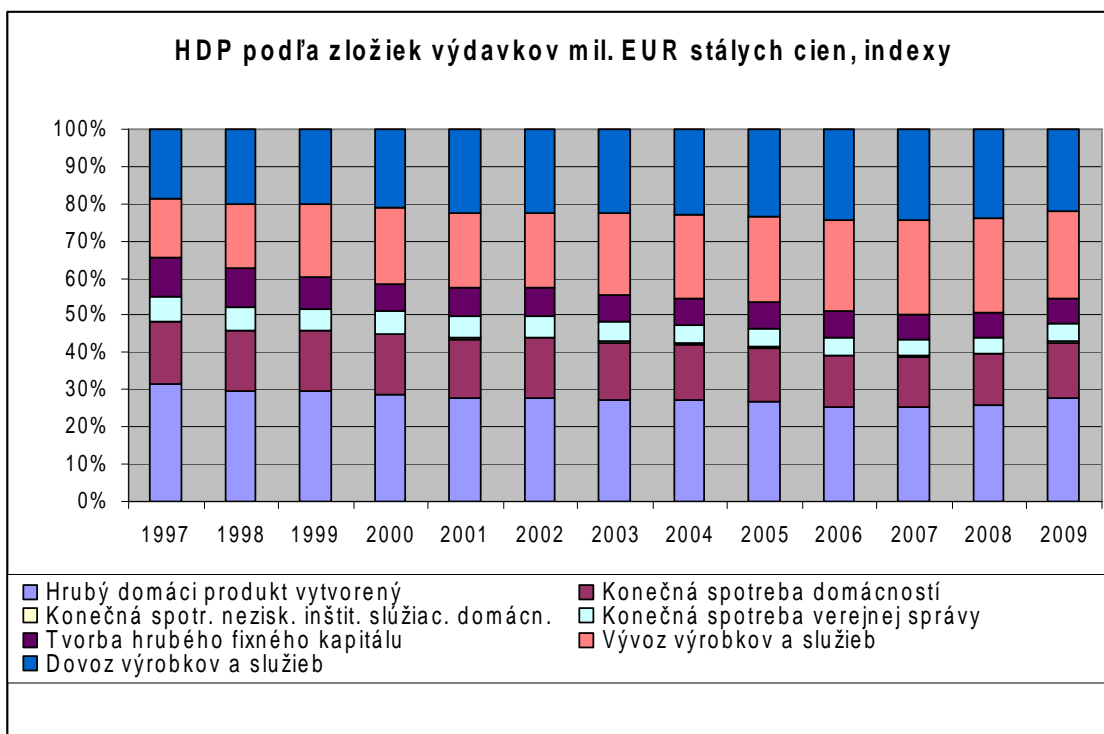
Zdroj: Štatistický úrad, vlastné úpravy

Rok 2009 bol pre slovenské ekonomiku veľmi ťažký, takisto predpokladáme, že aj rok 2010 sa bude niesť v jeho duchu. Vzhľadom na nečakane hlboký pád slovenskej ekonomiky je pravdepodobné, že naše dobiehanie vyspelých krajín nebude v čase krízy pokračovať. Relatívne najmenej klesne domáca spotreba, najmä konečná spotreba domácností. Hĺbka poklesu v roku 2009 poklesla približne o -2%, avšak pre rok 2010 predpokladajú nárast na 1% za podmienky ekonomického oživenia.

Slovenské domácnosti už nebudú profitovať z výrazného rastu nominálnych príjmov v podobe miezd a dôchodkov tak ako v minulých rokoch, ale rast reálnych príjmov by mal zostať zachovaný, no na veľmi nízkej úrovni v roku 2009 0,3% a v roku 2010 predpokladajú 0,2%.³³

³³ EE: *Ekonomika Slovenska 2009*, [online]. EuroEkonom, [cit. 15.02.2010]. Dostupné online na internete <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr/ekonomika-slovenska-2009/>

Graf č. 5: HDP podľa zložiek výdavkov v mil. EUR stálych cien, indexy

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

Obraz o reálnom raste ekonomiky dostaneme len pri využití viacerých možností a ukazovateľov. Slovensko je krajinou s veľkou váhou vývozu a dovozu v HDP - je otvorenou ekonomikou, a preto rast HDP prestáva byť dobrým indikátorom rastu reálneho bohatstva ekonomiky, pretože nezachytáva dopad zmeny výmenných relácií na skutočný reálny príjem domácej ekonomiky.³⁴

Za strmý pád našej ekonomiky začiatkom roka 2009 môže okrem hospodárskej krízy, prudkého poklesu zahraničného dopytu aj plynová kríza a obmedzenie priemyselnej výroby. Spomalenie dopytu po automobiloch výrazné zasiahne slovenské hospodárstvo, pretože automobilový priemysel tvorí približne pätinu slovenského exportu.

³⁴ Blašková, M.2005: Výkonnosť ekonomiky SR a možnosti jej zvyšovania. In Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie : [zborník príspevkov] : medzinárodná vedecká konferencia- 3.-4.11.2005, Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2138-8

Prehĺbil sa aj medziročný prepád spotreby domácnosti, ktorý odzrkadľuje postupné zhoršovanie finančnej situácie slovenských domácnosti (relatívne vysoká miera nezamestnanosti, postupný posun časti nezamestnaných medzi poberateľov dávok v hmotnej núdzi). Jedinou položkou domáceho dopytu, ktorá zaznamenala medziročný rast tak bola spotreba vlády.

Vývoj exportu Slovenska je ovplyvňovaný hlavne podľa kľúčových obchodných partnerov, predovšetkým z Nemecka a Českej republiky. Situácia v slovenskom hospodárstve bude v neposlednom rade závisieť aj od toho, ako sa budú vyvíjať domáci dopyt, investície, výdavky domácností a verejnej správy, ktoré boli v minulosti hlavným motorom rastu exportu.³⁵ V dôsledku krízy sa očakáva absolútny pokles objemu rastu exportov o 19,2% a importov o 17,4% v reálnych cenách. Éra veľkých investícií sa s veľkou mierou pravdepodobnosti skončila, možno však očakávať príchod menších investorov.³⁶

5.2.2. Hrubý národný produkt

vyjadruje hodnotu všetkých finálnych statkov a služieb vyprodukovaných národnými výrobnými faktormi za určité obdobie. Nie je dôležité, že na území ktorého štátu pôsobili tieto výrobné činitele. Zisk zahraničnej spoločnosti podnikajúcej na území SR sa započíta do hrubého domáceho produktu SR a zároveň je súčasťou hrubého národného produktu materskej krajiny (napr. Volkswagen).

5.2.3. Čistý domáci produkt

je veličinou odvodenou od hrubého domáceho produktu. Vychádza sa zo skutočnosti, že je odvodený od hrubého domáceho produktu. Tento makroekonomický agregát vznikne tak, že od hrubého domáceho produktu odpočítame amortizáciu.³⁷

Čistý domáci produkt je súčasťou HDP a takisto aj hrubé investície, pričom investičné statky sa vo výrobnom procese postupne opotrebovávajú a znižujú svoju

³⁵ Bernadič, F. *Rast HDP bude závisieť najmä od vývoja nemeckej a českej ekonomiky*, [online], SME, [cit. 10.02.2010]. Dostupné online na internete <http://ekonomika.sme.sk/c/5273221/rast-hdp-bude-zavisiet-najma-od-vyvoja-nemeckej-a-ceskej-ekonomiky.html#ixzz0iogQtrm2>

³⁶ EE: *Ekonomika Slovenska 2009*, [online]. EuroEkonom, [cit. 15.02.2010]. Dostupné online na internete <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr/ekonomika-slovenska-2009/>

³⁷ Michník, Ľ. a kol 1995. *Ekonomická encyklopédia*, Bratislava: Sprint, 1995, 107 s. ISBN 80-967122-2-5

hodnotu. Obnovovacie investície nespôsobujú rast už existujúcich investičných statkov, slúžia na obnovu amortizovaných budov a zariadení. Čistý domáci produkt sa vyčíslí ako rozdiel hrubého domáceho produktu a amortizácie (suma odpisov), čiže:

$$\text{ČDP} = \text{HDP} - \text{amortizácia}$$

Čistý domáci produkt teda tvoria na rozdiel od hrubého domáceho produktu len čisté investície, rozširujúce objem existujúcich investičných statkov.

5.2.4. Čistý národný produkt

predstavuje obdobne rozdiel hrubého národného produktu a amortizácie, čiže:

$$\text{ČNP} = \text{HNP} - \text{amortizácia}$$

ČNP v cenách výrobných faktorov sa často označuje ako národný dôchodok, pretože neobsahuje odpisy, vzťahuje sa na dôchodok vytvorený tuzemcami a nezahŕňa nepriame dane (mínus subvencie).³⁸

5.3. Alternatívne ukazovatele merania výkonnosti ekonomiky

Počas dlhého štúdia ekonómovia zistili, že pri vyjadrovaní výkonnosti ekonomiky pomocou HDP dochádza k veľkým nepresnostiam. Vývoj HDP nezachytáva všetky zmeny vo vývoji blahobytu občanov.

Skúseností a poznatky, ktoré ekonómovia získali pri pozorovaní trhových ekonomík, ukazujú, že pri vyjadrovaní výkonnosti ekonomiky pomocou HDP dochádza k značným nepresnostiam. Zistilo sa, že dynamika vývoja hrubého domáceho produktu neodráža komplexne zmeny vo vývoji blahobytu občanov, pretože niektoré zložky HDP nevedú k rastu individuálneho blahobytu a na druhej strane niektoré ekonomické aktivity sa nerealizujú prostredníctvom trhu a preto nie sú začlenené do HDP napriek tomu, že boli vyprodukované.

³⁸ Felderer B. – Homburg, S.1995. *Makroekonomika a nová Makroekonomika*, Bratislava: Elita, 1995, 55 – 56 s. ISBN 80-85323-87-7

Čisté ekonomické bohatstvo

Považuje sa za upresnené meradlo HDP pomocou ktorého môžeme merať výkonnosť ekonomiky. Za ekonomické bohatstvo nepovažujeme len vysoké HDP ale taktiež aj minimálne znečistené životné prostredie, minimalizácia drogovej závislosti, znižovanie nezamestnanosti a ale aj strata voľného času. Taktiež strata kvalifikovaného obyvateľstva spôsobuje nákladný proces pre jednotlivca aj pre spoločnosť. Výkonnosť ekonomiky dosiahneme ak odstránime rôzne ekonomicko – spoločenské konflikty bez narušenia štruktúry ekonomiky.

Pravý ekonomický rozvoj

zohľadňuje deformácie reálnej trhovej ekonomiky, ktoré znižujú ekonomický blahobyt. Obsahuje viac ako 20 činiteľov, ktoré v HDP nie sú obsiahnuté.

Snaží sa odstrániť vplyv faktorov, ktoré sa síce započítavajú do prírastku HDP, v skutočnosti však pri nich nejde o ekonomický rast, ale napríklad o odstraňovanie chýb, deformácií a spoločenského úpadku z minulosti, využívanie a vypožičiavanie si budúcich zdrojov a presúvanie funkcií z tradičnej sféry rodiny, domácnosti a obce do sféry reálnej trhovej ekonomiky.³⁹

Úroveň HDP nám nie vždy najlepšie vystihuje úroveň ekonomickej aktivity, musíme pri tom však posudzovať aj životnú úroveň obyvateľstva, takisto musíme zhodnotiť aj chorobnosť obyvateľstva, priemerný vek, dostupnosť a úroveň školstva, kvalita bývania, stravovania a pod.

Index rozvoja človeka

berie do úvahy 3 veličiny:

- HDP na jedného obyvateľa,
- gramotnosť dospelého obyvateľstva danej krajiny vyjadrená v percentách
- priemerná dĺžka života obyvateľov danej krajiny.

Tento ukazovateľ využíva organizácia spojených národov pre medzinárodné porovnávanie ekonomickej úrovne krajín.

³⁹ Lisý, J. 2005. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*, Bratislava: IURA EDITION, 2005. 16 s. ISBN 80-8078-035-8

Indikátor bohatstva a indikátor skutočných úspor

Pod indikátor bohatstva zahrňujeme ocenenie prírodného kapitálu (hodnota pôdy, lesov, nerastných surovín a dovných zdrojov), ocenenie ľudského kapitálu (zdravie, vzdelanie a sociálne zabezpečenie občanov) a ocenenie ekonomického kapitálu (podniky, komunikácie stroje a pod.).

Jednotlivé rozdiely medzi krajinami sú hlavne v ľudskom kapitáli. Jedným zo spôsobov ako zvýšiť ekonomický rozvoj je investícia do ľudského kapitálu.

Indikátor skutočných úspor sa vypočíta tak, že od hodnoty vyrobeného a prírodného kapitálu sa odráta degradovaný prírodný kapitál a hodnota škôd z dôvodu znečisťovania prostredia emisiami oxidu uhličitého.

Všetky popísané alternatívne prístupy k meraniu výkonnosti ekonomiky majú svoj význam v ekonomike. Riešia dôležitý problém ekonomickej teórie a praxe vo vyspelých trhových ekonomikách. A tým je nepresnosť a značné zjednodušenie posudzovania výkonnosti ekonomiky pomocou ukazovateľa HDP. Dynamika vývoja HDP neodráža úplné zmeny vo vývoji blahobytu občanov. Preto nám tieto alternatívne prístupy pomáhajú presnejšie analyzovať vývoj, rast a dynamiku blahobytu občanov.

5.4. Konkurencieschopnosť

Konkurencieschopnosť je dôležitá pre udržanie rastu produktivity a zvyšovanie životnej úrovne hlavne v malých otvorených ekonomikách, ktoré sú založené na medzinárodnom obchode a sú vo veľkej miere závislé na priamych zahraničných investíciách. Jedna z definícií konkurencieschopnosti tvrdí, že je to spôsob, akým štát vytvára, rozvíja a udržuje prostredie, ktoré podporuje konkurencieschopnosť podnikov. V súčasnom období sa otázkami konkurencieschopnosť zaoberá tak mikroekonomická sféra ako aj makroekonomická sféra. Mimoriadny význam pre rozvoj národného hospodárstva, regiónov, jednotlivých miest a obcí majú malé a stredné podniky. K tomu, aby bola firma konkurencieschopná je nutné, aby sa premenilo bežné ekonomické uvažovanie do rovín, ktoré ekonómia považuje ako externality.

Prístup ku konkurencieschopnosti na úrovni podnikov je jednotný, konkurencieschopnosť je chápaná ako dlhodobá udržiavaná produkcia na trhu. Na

národohospodárskej úrovni jej vymedzenie už nie je také jednotné, a preto nachádzame rôzne charakteristiky, prístupy i poňatia konkurencieschopnosti.

Stratégia politiky konkurencieschopnosti zdôrazňuje zvyšovanie efektívnosti ponukovej stránky ekonomiky v súčasných podmienkach globálneho konkurenčného prostredia a racionálne a efektívne využívanie národných zdrojov.⁴⁰

Konkurencieschopnosť hospodárstva krajiny má veľký význam pre rast životnej úrovne obyvateľov, nakoľko zabezpečuje rast produkcie, vysokú zamestnanosť v stabilnom, dlhodobo udržateľnom prostredí.

Základom konkurencieschopnosti ekonomiky je konkurencieschopnosť v nej pôsobiacich podnikov, pričom tieto podniky sa musia vyrovnáť s rôznymi dimenziami, a to s makroekonomickou, politickou, vzdelanostnou, kultúrnou a sociálnou. Konkurencieschopnosť podnikov a celej ekonomiky závisí od podmienok, ktoré daná krajina pripravil pre podnikanie. Najčastejšie je tento pojem spájaný v súvislosti s hodnotením postavenia podnikateľských subjektov na trhu.

Konkurencieschopnosť na úrovni štátu vyjadruje schopnosť prispôbiť štruktúru produkcie hospodárstva zmene štruktúry dopytu a ponuky pri efektívnom využití dostupných zdrojov. Národné hospodárstvo nemôže byť konkurencieschopné na všetkých trhoch. Dôležité sú produkty, ktoré majú konkurenčnú výhodu na najvýznamnejších zahraničných trhoch. Konkurenčné výhody súvisia s výhodnejším postavením subjektu v konkurenčných podmienkach a presadzujú sa cenovou a necenovou konkurenčnou schopnosťou.

Ako významné konkurenčné výhody Slovenska sa identifikovalo:

- ↑ otvorenosť ekonomiky SR, pre zahraničných investorov, cez ktorých do krajiny prichádzajú nové technológie,
- ↑ nízke bariéry pre dovoz a vývoz tovarov,
- ↑ flexibilita pri mzdovom vyjednávaní
- ↑ úzka korelácia medzi výškou miezd a produktivitou práce,
- ↑ nízke riziko terorizmu, výskyt malárie a HIV.

⁴⁰ Melíšek, R.2009: Hodnotenie inštitucionálnych faktorov a konkurencieschopnosti slovenskej ekonomiky. In Nová Ekonomika, Jún 2009, roč. 2, č. 2, s. 26-37. Bratislava: EKONÓM, 2009. ISSN 1336-1732

Negatívne bolo hodnotené :

- ↓ vysoké daňové a odvodové zaťaženie a odvodové zaťaženie práce,
- ↓ nízka efektívnosť verejných výdavkov,
- ↓ vysoký deficit verejných financií,
- ↓ dopravná infraštruktúra,
- ↓ výdavky na poľnohospodársku politiku,
- ↓ zlá vymáhateľnosť práva a nízka rozvinutosť kapitálového trhu,
- ↓ výskyt klientelizmu, dôvera verejnosti voči politikom, neefektívnosť verejných výdavkov.

Existuje veľa faktorov konkurencieschopnosti národnej ekonomiky. Za hlavné faktory považujeme rast produktivity práce, dosahovanie ekonomickej efektívnosti a zvyšovaní inovatívnosti.

Zvyšovanie konkurencieschopnosti ekonomiky je podmienené nielen realizáciou štruktúrnych zmien zameraných na podporu perspektívnych odborov a výrob na podporu vysokých technológií, optimalizáciu parametrov vyrábanej produkcie, ale aj celým radom nástrojov a opatrení hospodárskej politiky na podporu ekonomického rozvoja.

Konkurencieschopnosť nemá vplyv na výsledky rozpočtového hospodárenia štátu, celkový objem investícií a úspor alebo vývoj cien. Napríklad pri relatívne vyšších rozpočtových deficitoch nemusí konkurencieschopnosť ekonomiky danej krajiny klesať. Rovnako tak vyvážený pomer investícií k úsporám ešte nemusí viesť ku kvalitatívnym posunom či zlomom v konkurencieschopnosti ekonomiky. Ani dočasne vyšší rast cien nemusí byť vždy považovaný za negatívny jav, najmä ak je dôsledkom implementácie technologických inovácií a kvality výrobkov.

Konkurencieschopnosť ekonomiky možno hodnotiť a porovnávať s inými ekonomikami rôznymi spôsobmi. Na to sa využívajú predovšetkým indexy konkurencieschopnosti a poradia krajín zoradené podľa týchto indexov. Takéto indexy konkurencieschopnosti publikuje rad svetových agentúr a výskumných centier.

Najznámejšie indexy konkurencieschopnosti a vplyv inštitucionálnych faktorov na výkonnosť ekonomiky a konkurencieschopnosť ako aj hodnotenie slovenskej ekonomiky podľa úrovne vývoja týchto faktorov a indexov.

5.5. Indexy konkurencieschopnosti

Na to, aby sa mohla konkurencieschopnosť krajiny porovnávať používame rôzne indexy konkurencieschopnosti. Takéto indexy publikujú výskumné centrá a svetové agentúry.

Medzi najznámejšie indexy konkurencieschopnosti patrí:

- index globálnej konkurencieschopnosti
- index rastu konkurencieschopnosti
- index konkurencieschopnosti podniku
- Index čiastkovej konkurencieschopnosti

5.5.1. Index globálnej konkurencieschopnosti

Používa sa na celkové hodnotenie krajín. Je to najstarší index, ktorý je ročne aktualizovaný. Skladá sa z 110 premenných a spočíva na 12 pilieroch dôležitých pre rast produktivity a konkurencieschopnosti. Poskytuje rozsiahly obraz o konkurenčnom prostredí v krajinách sveta v rôznych štádiách vývoja.

Jednotlivými piliermi je inštitucionálny rámec, infraštruktúra, makroekonomická stabilita, zdravie obyvateľstva a kvalifikácia, efektívnosť trhu tovarov, efektívnosť trhu práce, vyspelosť finančného trhu, technologická pripravenosť, veľkosť trhu, vyspelosť podnikateľských procesov, inovácie.

GCI vypovedá o potenciály krajiny dosahovať udržateľný hospodársky rast v strednodobom horizonte.

GCI hovorí o budúcnosti – o potenciály krajiny dosahovať trvalo udržateľný hospodársky rast.

Poradie krajín v rebríčku je tvorené na základe všeobecne dostupných štatistických dát a výsledkov Prieskumu názorov riadiacich pracovníkov – celosvetového komplexného prieskumu, ktorý každoročne realizuje Svetové ekonomické fórum v spolupráci so sieťou partnerských inštitúcií v krajinách ktoré

Správa pokrýva. Správa obsahuje súhrnný zoznam najdôležitejších silných a slabých stránok krajín, čím umožňuje identifikovať prioritné oblasti, ktoré treba reformovať.

Tabuľka č. 8: Hodnotenie krajín indexom GCI v 2009/ 2010

Krajina	Umiestnenie 2008-2009	Umiestnenie 2009-2010	GCI 2009
USA	1	2	5,59
Švajčiarsko	2	1	5,60
Švédsko	4	4	5,51
Nemecko	7	7	5,37
Fínsko	6	6	5,43
Japonsko	9	8	5,37
ČR	33	31	4,67
SR	46	47	4,31
Maďarsko	62	58	4,22
Poľsko	53	46	4,33

Zdroj: Svetové ekonomické fórum a Podnikateľská aliancia Slovenska, vlastné spracovanie

Pri tomto hodnotení je potrebné poznamenať, že Slovenská republika bola v roku 2009 na základe predošlého vývoja rastu HDP po prvý krát hodnotená ako vyspelá ekonomika, resp. ekonomika ťahaná inováciami, čo ovplyvnilo váhu jednotlivých subindikátorov pri určovaní konečného poradia.⁴¹ Z krajín V4 je v tejto skupine hodnotená iba Česká republika, Poľsko a Maďarsko sú na základe štádia ich rozvoja hodnotené ako ekonomiky v prechodnom období – medzi ekonomikou ťahanou efektívnosťou a ekonomikou ťahanou inováciami.⁴²

⁴¹ Hošoff, B.; Hvozdíková, V. 2009, SAV, Bratislava, , *Analýza konkurencieschopnosti krajín z pohľadu atraktivity pre PZI*, ISSN- 1337- 5598 (elektronická verzia)

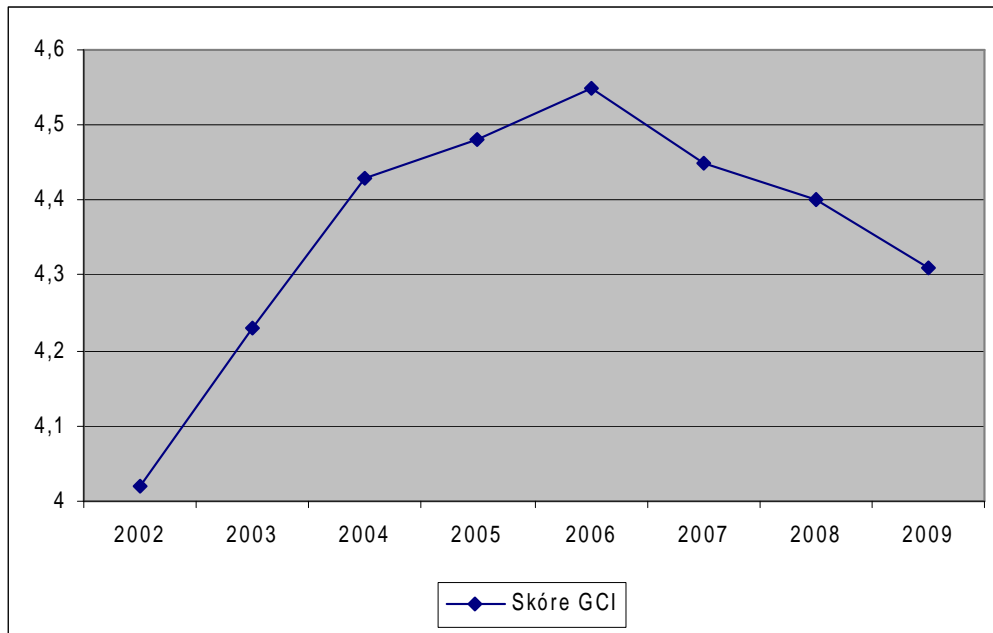
⁴² Hošoff B., Hvozdíková V. 2009. *Analýza konkurencieschopnosti krajín V4 z pohľadu atraktivity pre PZI*, Bratislava, 2009 : (elektronická verzia) ISSN 1337-5598

Tabuľka č. 9: Vývoj konkurencieschopnosti ekonomiky SR 2002- 2009

Skóre GCI	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Slovenská republika	4,02	4,23	4,43	4,48	4,55	4,45	4,40	4,31

Zdroj: Svetové ekonomické fórum, vlastné spracovanie

Graf č. 6: Vývoj konkurencieschopnosti ekonomiky SR

Zdroj: Svetové ekonomické fórum a Podnikateľská aliancia Slovenska

Vlastné spracovanie

GCI sa hodnotí v škále od 1 (minimálna konkurencieschopnosť) do 7 (najvyššia konkurencieschopnosť).

V tabuľke zverejnenej Svetovým ekonomickým fórom za rok 2009 zo 133 krajín sa na prvej pozícii umiestnilo Švajčiarsko. USA klesli na druhé miesto v dôsledku oslabenia finančných trhov a zhoršeniu makroekonomickej stability. V top desiatke naďalej prevažujú európske ekonomiky ako Švédsko, Dánsko, Fínsko, Nemecko a Holandsko. Veľká Británia aj napriek svojej vysokej konkurencieschopnosti pokračuje v zostupnom trende, keď medziročne klesla o jedno miesta na trinástu priečku. Niektoré ázijské ekonomiky ako Japonsko, Hong Kong, Južná Kórea majú silnú pozíciu a umiestnili sa v prvej dvadsiatke.

„Silná závislost' medzi svetovými ekonomikami robí celosvetovú ekonomickú krízu skutočnou v každom smere. Politickí predstavitelia v súčasnosti hľadajú spôsoby ako zvládnuť nové ekonomické výzvy, a pripravujú svoje ekonomiky, aby obstáli v budúcom ekonomickom priestore poznačenom rastúcou neistotou. V zložitom prostredí je pre krajiny viac ako inokedy dôležité stavať silné základy podmieňujúce rast a rozvoj“ hovorí Klaus Schwab (zakladateľ a výkonný predseda Svetového ekonomického fóra).

Xavier Sala -i- Martin, profesor ekonómie v USA a spoluautor Správy dodáva: „uprostred súčasnej krízy je veľmi dôležité, aby tvorcovia hospodárskych politík neodvracali pozornosť od dlhodobých základov konkurencieschopnosti popri riešení krátkodobých naliehavých problémov. Konkurencieschopné ekonomiky sú tie, ktoré podporujú faktory zvyšujúce produktivitu, na ktorých je postavená ich súčasná i budúca prosperita. Ekonomické prostredie podporujúce konkurencieschopnosť môže pomôcť národným ekonomikám prečkať hospodárske recesie a zabezpečiť, aby mali pripravené mechanizmy umožňujúce stabilnú ekonomickú výkonnosť smerom do budúcnosti.“

5.5.2. Index rastu konkurencieschopnosti

Index rastu konkurencieschopnosti sa skladá z troch indexov: technologický index, index kvality verejných inštitúcií a index makroekonomického prostredia, ktoré sa skladajú z ďalších subindexov.

Index GCI navrhlo Svetové ekonomické fórum pre pozorovanie schopnosti jednotlivých krajín dosahovať stabilný hospodársky rast a prehodnocovať ich súčasný stupeň vývoja. Autormi indexu sú Jeffrey Sachs a John McArthur.

Vychádzajúcim bodom konštrukcie indexu rastu konkurencieschopnosti je predpoklad, že schopnosť krajiny dosahovať trvale udržateľného rastu je daná tromi kľúčovými faktormi, piliermi, na ktorých chce konkurencieschopnosť ekonomiky danej krajiny stavať.

Tieto tri faktory sú:

- Kvalita makroekonomického prostredia
- Stav verejných inštitúcií v danej krajine
- Technický rozvoj.

Žiadny z porovnávaných faktorov nemôže zaistiť krajine konkurencieschopnosť, pokiaľ ostatné kritéria nie sú splnené. Preto v Global Competitiveness Report je uvedené: „ najkonkurencieschopnejšie ekonomiky na svete sú typicky tie, ktoré poznajú, ako dôležité je najširší súbor faktorov a ich prepojenie a ako je podstatné pochopiť a pomenovať svoje zásadné slabiny.“⁴³

Okrem týchto základných pilierov je v indexe GCI zahrnuto aj množstvo ďalších rozlišujúcich rysov. Jedným z nich je napríklad formálne včlenenie názoru, že rôzne krajiny sú na rôznych úrovniach ekonomického rozvoja. Platí teda, že relatívna dôležitosť jednotlivých faktorov vedúcich ku zlepšeniu konkurencieschopnosti krajiny je závislá na určitých začiatočných podmienkach krajiny.

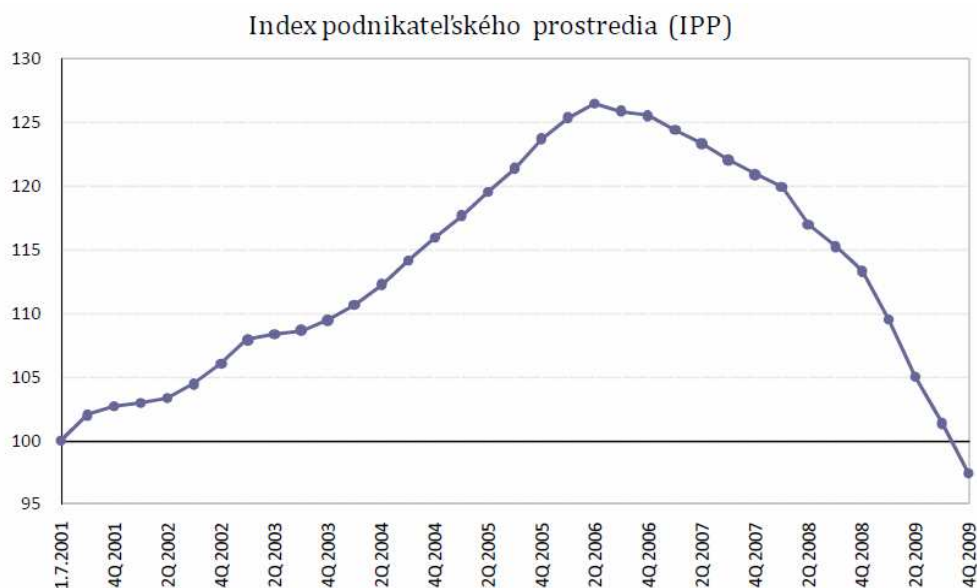
5.5.3. Index konkurencieschopnosti podniku

Index konkurencieschopnosti podnikov bezprostredne zahŕňa rozsiahle spektrum faktorov, ktoré sa dotýkajú fungovania podnikov. Prostredníctvom tohto indexu sa hodnotí vyspelosť podnikov a aktuálna kvalita podnikateľského prostredia v krajine, v ktorej podniky pôsobia.

Index konkurencieschopnosti podniku je zložený z dvoch subindexov : subindex výkonnosti podnikov a subindex kvality národného podnikateľského prostredia. V Správe o globálnej konkurencieschopnosti sa môžeme dočítať, že medzi výhody Slovenska pri porovnávaní s ostatnými krajinami patrí zlepšenie podnikateľského prostredia, miera úspor a dosahovanie udržateľného hospodárskeho rastu. Na opačnej strane k nevýhodám Slovenska patrí napr. slabá ochrana vlastníckych práv, nezávislosť súdov a zaostávanie v dôsledku ekonomickej kriminality.

⁴³World Economic Forum.: *Global Competitiveness report 2009- 2010* [online] Svetové ekonomické fórum [cit.20.02.2010]. Dostupné online na internete http://www.weforum.org/fweblive/groups/public/documents/wef_member_pdf/gcr_0607_1_1_gcindex.pdf

Graf č. 7: Index podnikateľského prostredia SR

Zdroj: Podnikateľská aliancia Slovenska

Mapovanie podnikateľského prostredia dáva odpoveď tvorcom hospodárskej politiky, kde je ich snaha pozitívna a kde je vhodné prijať zásadné opatrenia na zlepšenie.

Funkčnosť súdництва a vymáhateľnosť práva je od vzniku Indexu podnikateľského prostredia permanentne najhoršie hodnoteným prvkom podnikateľského prostredia. Z 33 hodnotených položiek klesá najdynamickejšie a od parlamentných volieb do konca roku 2009 pokleslo bodové hodnotenie o 54,8% zo 63,9 na 28,9 bodu. Asi 73% podnikateľov vyjadrilo nespokojnosť s výkonom súdneho rozhodnutia. Druhou najdynamickejšou klesajúcou položkou od volieb je efektívnosť hospodárenia štátu a prístup k poskytovaniu štátnej pomoci. Deficitné hospodárenie a rastúci štátny dlh predstavujú perspektívne riziko zvyšovania daní, čo by výrazne oslabilo medzinárodnú konkurencieschopnosť krajiny. Treťou najrýchlejšie klesajúcou položkou je funkčnosť politického systému v štáte. Popri nepredvídateľných zásahoch vlády do podnikateľského prostredia vadi podnikateľom nedostatočný tlak a záujem vrcholných predstaviteľov štátu o riešenie závažných káz a snaha o nájdenie a potrestanie vinníkov. Pracovnoprávna legislatíva je ďalšou klesajúcou položkou a zároveň jedinou, ktorá bola pred voľbami v roku 2006 hodnotená pozitívne. Ochranu zamestnancov opakovane prezentovala vláda ako jeden z pilierov jej sociálnej politiky v tejto súvislosti je zaujímavosťou, že vyspelé krajiny akými sú Dánsko či Švajčiarsko,

obe s vysokou kvalitou života a silným sociálnym zabezpečením, majú najflexibilnejšie pracovné zákony na svete, nakoľko flexibilitu trhu práce vnímajú ako dôležitý prvok vytvárania nových pracovných miest.⁴⁴

Najdynamickejší rast zaznamenali položky súvisiace s členstvom SR v eurozóne a Európskej únii. Stanovenie konverzného kurzu a následne prijatie eura sa podpísali pod pozitívne hodnotenie stálosti a predvídateľnosti hodnoty výmenného kurzu.

5.5.4. Index čiastkovej konkurencieschopnosti

Okrem indikátorov celkovej konkurencieschopnosti krajín existuje množstvo indikátorov porovnávajúcich čiastkovú konkurencieschopnosť krajín. Medzi tieto indikátory možno zaradiť index ekonomickej slobody, index rozvoja znalostnej ekonomiky, index daňového zúfalstva, index podnikateľskej ekonomiky, index platobnej disciplíny v obchodnom styku a iné.

Index ekonomickej slobody sa podľa názvu zameriava na jeden z dôležitých faktorov konkurencieschopnosti krajiny. Tento indikátor však zohľadňuje širšiu škálu ukazovateľov, preto ho možno za určitých predpokladov považovať aj za indikátor celkovej konkurencieschopnosti krajiny. Celkové poradie krajín závisí nielen od slobody v podnikaní na národnej a nadnárodnej úrovni, dostatočne ochrany vlastníckych práv, ale napríklad aj od efektívnosti verejného sektora a prístupu k úverom. Medzinárodným porovnávaním ekonomickej slobody sa zaoberá viacero inštitúcií, pod názvom Index of Economic Freedom ho každoročne vypracováva Heritage Foundation. Veľmi podobné poradie krajín v oblasti ekonomickej slobody zostavuje aj kanadský Fraser Institute pod názvom Economic Freedom of the World Index (EFW index).

Index of Economic Freedom každoročne publikovaný Heritage Foundation v spolupráci s Wall Street Journal porovnáva 155 krajín na základe 50 ukazovateľov zatriedených do 10 kategórií, ktorými sú: obchodná politika, zdanenia, vládne intervencie, menová politika, prílev kapitálu a zahraničných investícií, bankovníctvo a financie, mzdová a cenová kontrola, majetkové zákony, regulácia a čierny trh. Na príprave EFW⁴⁵ indexu sa podieľa 62 nezávislých inštitúcií z celého sveta. Tento index porovnáva 123 krajín na základe čiastkových ukazovateľov, ktoré sú zatriedené

⁴⁴Kičina, R.: *Kvalita podnikateľského prostredia aj naďalej klesá*, [online]. Podnikateľská aliancia Slovenska, [cit. 15.02.2010]. Dostupné na internete: http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_indexipp_TS.pdf

do piatich hlavných skupín: veľkosť vládnych výdavkov, daní a rozsah štátneho podnikania, právna štruktúra a ochrana vlastníckych práv, prístup k stabilnej mene, sloboda medzinárodného obchodu a regulácia úverov, trhu práce a podnikania.⁴⁶

5.5.5. Ďalšie indexy konkurencieschopnosti krajín

V súvislosti s rozširovaním EÚ o nové krajiny vzrastá dopyt po indikátoroch, ktoré by porovnávali súčasné a budúce krajiny EÚ (hlavne nové členské krajiny, ale aj kandidátske krajiny) a zároveň by vo väčšej miere zohľadňovali špecifiká vývoja v EÚ. Zatiaľ neexistuje všeobecne akceptovaný index porovnávajúci celkovú konkurencieschopnosť všetkých krajín EÚ založený na jednotnej údajovej základni. Najvýznamnejšími indexmi porovnávajúcimi nové členské krajiny a kandidátske krajiny EÚ sú indexované nemeckou bankou DekaBank. Je to index hodnotiaci konvergenciu jednotlivých krajín s EÚ, ktorý sa nazýva európsky konvergenčný indikátor a skonštruovaný a publikovaná indikátor hodnotiaci atraktívnosť krajiny pre prílev zahraničných investícií, tzv. Standortindikator.

Európsky konvergenčný indikátor (DCEI)⁴⁷ sa snaží poskytnúť komplexný pohľad na celkovú mieru konvergenzie. Umožňuje zohľadniť viac ukazovateľov naraz a zároveň vyjadruje úroveň ich plnenia jedným číslom- hodnotou od 0 do 100- zahŕňa nielen maastrichtské ukazovatele nominálnej konvergenzie, ale aj viacero ukazovateľov reálnej konvergenzie. DCEI popisuje mieru konvergenciu v štyroch oblastiach : monetárnej, fiškálnej, reálnoekonomickej a inštitucionálnej. Analýza monetárnej oblasti sa opiera o mieru inflácie dlhodobú úrokovú sadzbu, výmenný kurz a rast bankových úverov. Fiškálna oblasť zahŕňa saldo štátneho rozpočtu, deficit štátnych ustanovizní, zahraničný dlh a podiel súkromného sektora na HDP. Oblasť reálnej ekonomiky sa opiera o výšku HDP na obyvateľa, podiel poľnohospodárstva na HDP, mieru nezamestnanosti a podiel zahraničného obchodu s EÚ na celkovom zahraničnom obchode. Inštitucionálna konvergencia je hodnotená na základe indikátorov Európskej banky pre obnovu a rozvoj. DCEI hodnotí celkovo 11 krajín na základe 16 čiastkových

⁴⁵ Tento index vznikol na základe záverov zo série konferencií na tému merania ekonomickej slobody, ktoré organizoval inštitút v spolupráci s nositeľmi Nobelovej ceny za ekonómiu M. Friedmanom, G. Beckerom a D. Northonom od roku 1986.

⁴⁶ Lalinský, T. 2005: *Slovensko v optike indexov konkurencieschopnosti*. In BIATEC : odborný bankový časopis. - Bratislava : Národná banka Slovenska, Január 2005, roč. 13, č. 1, s. 15-19, 2005. ISSN 1335-0900, Január 2005, roč. 13, č. 1, s. 15-19

⁴⁷ Prvýkrát bol publikovaný v roku 2004 v Handeisblatt

ukazovateľov. Na rozdiel od ostatných analyzovaných indexov je tento indikátor aktualizovaný každé 4 mesiace.

Standortindikator je zostavený z 18 ukazovateľov, ktoré sú zatriedené do dvoch hlavných skupín (špecifické a všeobecné ukazovatele) a do 8 podskupín. Každá podskupina (okrem makrostability) obsahuje 2 čiastkové ukazovatele. Pri zostavovaní indikátora a výbere ukazovateľov sa vychádzalo z prác Garelliho- hlavného autora World Competitiveness Yearbook (WCY). Z porovnania použitých ukazovateľov sa dá konštatovať, že z celého zoznamu ukazovateľov použitých pri tvorbe WCY boli vybrané len tie ozaj základné ukazovatele dôležité pre vstup investora do krajiny. Neboli však zohľadnené ukazovatele popisujúce ďalšie smerovanie krajiny, napríklad ukazovatele verejných financií, miera otvorenosti ekonomiky, vývoj investícií súkromného sektora a pod. v porovnaní s celkovým hodnotením konkurencieschopnosti je zaujímavý väčší dôrazom ktorý sa v prípade Standortindikatora kladie na dane a legislatívu. Podľa DekaBank možno za dôležitý faktor prílevu investícií pokladať napríklad aj hladinu korupcie v krajine.⁴⁸

⁴⁸ Lalinský, T. 2005: *Slovensko v optike indexov konkurencieschopnosti*. In BIATEC : odborný bankový časopis. - Bratislava : Národná banka Slovenska, Január 2005, roč. 13, č. 1, s. 15-19, 2005. ISSN 1335-0900, Január 2005, roč. 13, č. 1, s. 15-19

ZÁVER

V súčasnom období zvyšujúci sa príjem z daní nadmerne vplyva na výkonnosť ekonomiky. Prispelo k tomu priaznivé politické prostredie, daňová reforma a takisto prílev zahraničných investícií na Slovensko.

V rokoch 2000 až 2007 sa ekonomika Slovenska vyvíjala veľmi priaznivo, ekonomický rast naberal rýchle tempo a takisto HDP rástlo extrémne rýchlo. Vývoj výkonnosti zaznamenal rekordný nárast v roku 2007, kedy prírastok reálneho HDP dosiahol dvojmiestnu hodnotu. Najväčší podiel na rastúcej ekonomike zaznamenal hlavne v automobilový priemysle, a taktiež priame zahraničné investície.

Na prelome rokov 2008 a 2009 bol hospodársky vývoj krajiny poznačený prejavmi globálnej finančnej a hospodárskej krízy výrazným zhoršením dynamiky ekonomického rastu.. Slovensko, ako malá otvorená ekonomika, priamo závislá na hospodárskom vývoji v iných krajinách, sa zákonite nemôže vyhnúť dopadom globálnej hospodárskej krízy. Výhodou Slovenska v porovnaní s inými krajinami je aj naďalej zdravý bankový sektor, ktorý umožňuje sústrediť pozornosť a disponibilné zdroje do opatrení s dlhodobou pozitívnym vplyvom na ekonomický rast. Dôsledky globálnej krízy, ale i opatrenia na ich zmiernenie môžu ovplyvniť nielen dlhodobú stabilitu makroekonomického vývoja, ale i politiku vo vzťahu k zahraničným investíciám.

Z hľadiska zabezpečenia čo najvyššej efektívnosti ďalšieho postupu vlády SR v boji s elimináciou negatívnych dopadov globálnej ekonomickej krízy a vytvorenia podmienok pre čo najlepšie odštartovanie udržateľného hospodárskeho rastu je bezpodmienečne nutné zabezpečiť dôslednú realizáciu už prijatých protikrizových opatrení, realizáciu ďalších opatrení podmieniť úsporami získanými zefektívnením verejnej správy, zamerať pozornosť na napĺňanie cieľov štrukturálnych politík.

Slovensko ako krajina s priaznivou východiskovou pozíciou realizovala v roku 2009 dostatočne expanzívnu fiškálnu politiku kvôli pôsobeniu automatických stabilizátorov, využívaniu prostriedkov z fondov EÚ a investičným projektom v oblasti diaľnic. Zároveň však zabraňuje vzhľadom na aktuálnu ekonomickú situáciu neúmernému nárastu deficitu prostredníctvom znižovania výdavkov centrálnej vlády.

Atraktivita Slovenska pre zahraničných investorov nie je len v lacnej pracovnej sile, priaznivých politických podmienkach a geografickej polohe ale takisto aj v poskytovaní daňových úľav, a najmä poskytovaní investičných stimulov. Výrazný prílev zahraničných investícií prispieva v SR k poklesu miery nezamestnanosti, rastu životnej úrovne a spotreby zo strany domácností, čo priťahuje nových investorov z oblasti poskytovania služieb.

Konkurencieschopnosť a kvalita inštitucionálneho prostredia v SR dosiahli zodpovedajúcu úroveň a postupne sa zlepšujú. Vyplýva to z analýz a hodnotení, ktoré robia nielen slovenské, ale aj renomované medzinárodné inštitúcie. Pri medzinárodnom porovnávaní s výsledkami v iných krajinách uvádzaných indexov sa Slovensko väčšinou umiestnilo v hornej časti poradia. pri poslednom hodnotení na základe indexu GCI sa Slovensko umiestnilo na 47 mieste z 133 hodnotených krajín. Pohoršili sme si o jedno miesto oproti predošlému sledovanému obdobiu. Ak v krajine budeme aj naďalej vytvárať priaznivé podmienky pre podnikanie a dokážeme odstrániť prekážky ich ďalšieho rozvoja, dosiahneme tým zvýšenie kvality konkurenčného prostredia, čo nepochybne povedie k vyššej výkonnosti a efektívnosti podnikateľských subjektov a v konečnom dôsledku aj celej ekonomiky.

V roku 2010 sa očakáva, že ekonomická situácia v západnej Európe sa stabilizuje a tým porastie záujem o slovenské výrobky. V tomto prípade ekonómovia predpokladajú mierny rast HDP o 1,1% vzhľadom na nečakane hlboký pád slovenskej ekonomiky je pravdepodobné, že naše dobiehanie vyspelých krajín nebude v čase krízy pokračovať.

BIOBLOGRAFICKÉ ODKAZY

Zoznam knižnej literatúry

- BARÁNIK, M. 1992. *Hospodárska politika a jej nástroje*. Bratislava: SLOV - AIRu, 1992. 3s.
- FELDERER, B. – HOMBURG, S.1995. *Makroekonomika a nová Makroekonomika*, Bratislava :Elita, 1995, ISBN 80-85323-87-7, s. 55 – 56
- FIFEKOVÁ, E.2008. *Vplyv priamych zahraničných investícií na výkonnosť priemyslu*. In: Ekonomické rozhľady, č. 4, 2008, ISSN 0323- 262X
- HOŠOFF, B. - HVOZDÍKOVÁ, V. 2009. *Analýza konkurencieschopnosti krajín z pohľadu atraktivity pre PZI*, Bratislava :SAV,2009, ISSN- 1337- 5598 (elektronická verzia)
- HUSÁR, J. 2003. *Aplikovaná Makroekonómia*, Bratislava: Sprint – vfra, 2003, ISBN 80-89085-11-3,
- KADERÁBKOVÁ, A. 2004. *Růst, stabilita a konkurenceschopnost II*, Praha: Linde, 2004, ISBN 80-86131-49-1
- KADERÁBKOVÁ, A.2001. *Technologická změna, růst a konkurenceschopnost*, Praha:Vysoká škola ekonomická, 2001, ISBN 80-245-0146-5
- KASAN,J.- Žák,M. 1991. *Hospodárska politika*, 1. Vyd. Praha: Aleko, 1991, 12 s. ISBN 80- 85341-18-2
- LISÝ, J.2005. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*, Bratislava: Iura edition, 2005. 10-11 s. ISBN 80-8078-035-8
- MICHNÍK, Ľ. a kol.1995. *Ekonomická encyklopédia*, Bratislava: Sprint, 1995, ISBN 80-967122-2-5, s. 107
- SAMUELSON, P. A. – NORDHAUSE, W. D. 1992 *Ekonómia 2*, Bratislava: Bradlo, 1992, ISBN 80-7127-031-8, s. 426
- VINCÚR, P. 2007. *Teória a prax hospodárskej politiky*, 4.vydanie, 2007, Bratislava , ISBN 978-80-89085-80-4

Zoznam článkov a dokumentov

- MORVAY, K. 2007. *Hlavné trendy vývoja*, Bratislava : Ekonomický časopis, 2007
- ŠTEFANČÍK, R. 2003. *Analýza parlamentných volieb 2002 v Slovenskej republike*, Slovenská politická revue č. 1, rok 2003
- LALINSKÝ, T. 2005. *Slovensko v optike indexov konkurencieschopnosti*. BIATEC, Január 2005, roč. 13, č. 1, s. 15-19, Bratislava : Národná banka Slovenska, 2005. ISSN 1335-0900,
- MORVAY, K. - OKÁLI, I. 2007: *Hlavné trendy vývoja hospodárstva Slovenska v roku 2006 a ich odhad v roku 2007*. In Ekonomický časopis ,č.6, roč. 55, Bratislava: Prognostický ústav SAV, 2007, ISSN 0013-3035
- BLAŠKOVÁ, M.2006. *Výkonnosť ekonomiky SR a možnosti jej zvyšovania*, Teoretické a praktické problémy ekonomického rastu a cyklického vývoja ekonomiky SR po vstupe do Európskej únie: [zborník príspevkov] Bratislava : EKONÓM, 2006. ISBN 80-225-2138-8

Internetové zdroje

- BARTKOVÁ D., *Efektívnosť investičných stimulov a ich aplikácia v podmienkach SR*, [online]. Košice: Ekonomická fakulta TU v Košiciach. [cit. 15.03.2010]. Dostupné online na internete: <http://www3.ekf.tuke.sk/work/Konferencia%20Herlany/zbornikCD/doc/Bartkova.pdf>
- MFSR, *Fakty, ktoré hovoria za daňovú reformu*. Prečo je daňová reforma nevyhnutná? , [online]. MFSR [cit. 1.3.2010] Dostupné online na internete: <http://www.mfsr.sk/Default.aspx?CatID=3998>

- ZACHAR, D., *Stručné hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení roka 2009*, [online] INEKO [cit. 3.3.2010] Dostupné online na internete: <http://www.ineko.sk/heso/>
- GOLIÁŠ.P., *Hospodárska politika po roku 2006 zatiaľ k rastu ekonomiky neprispieva*, [online] INEKO [cit. 15.03.2010]. Dostupné online na internete: <http://www.ineko.sk/clanky/anketa-ineko-hospodarska-politika-po-roku-2006-zatial-k-rastu-ekonomiky-nepripieva>
- KURTANSKÝ, T., *Slovensko bude ponúkať desaťročné daňové prázdniny investorom*, [online]. SME [cit. 23.2.2010]. Dostupné online na internete: <http://www.sme.sk/c/50820/slovensko-bude-ponukat-desatrocne-danove-prazdniny-investorom.html>
- HN, *Analýza HN: Miliardové injekcie pre investorov*, [online].Hospodárske noviny online [cit. 21.2.2010].Dostupné online na internete <http://hnonline.sk/c1-22205290-miliardove-injekcie-pre-investorov>,
- HN, *Daňové prázdniny sa nerušia, len sa limitujú*, prevzaté z Hospodárskych novín [online].Hospodárske noviny [cit. 11.2.2010]. Dostupné online na internete http://mesto.sk/prispevky_velke/kosice/danoveprazdninysa1028710140.phtml
- KADLEČÍK, K., *Analýzy výkonnosti ekonomiky Slovenska*, [online].O peniazoch, [cit.15.02.2010]. Dostupná online na internete <http://openiazoch.zoznam.sk/info/zpravy/more.asp?NewsID=25421>
- EE, *Ekonomika Slovenska 2009*, [online]. EuroEkonom, [cit.15.02.2010]. Dostupné online na internete <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr/ekonomika-slovenska-2009/>
- BERNADIČ,F. , *Rast HDP bude závisieť najmä od vývoja nemeckej a českej ekonomiky*, [online], SME, [cit.10.02.2010]. Dostupné online na internete <http://ekonomika.sme.sk/c/5273221/rast-hdp-bude-zavisiet-najma-od-vyvoja-nemeckej-a-ceskej-ekonomiky.html#ixzz0iogQtrm2>

- GCR, Výročná správa ,[online] Svetové ekonomické fórum [cit.20.02.2010]. Dostupné online na internete http://www.weforum.org/fweblive/groups/public/documents/wef_member_pdf/gcr_0607_1_1_gcindexes.pdf
- KIČINA,R., *Kvalita podnikateľského prostredia aj naďalej klesá*,[online]. Podnikateľská aliancia Slovenska,[cit.15.02.2010]. Dostupné na internete: http://www.alianciapas.sk/menu_pravidelne_indexipp_TS.pdf